

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
ARAP DİLİ VE BELAGATI BİLİM DALI

ARAP DİLİNDE İFTİ'ÂL BÂBİ VE KUR'AN-I KERİM'DEKİ KULLANIMI

Yüksek Lisans Tezi

Betül İLHAN

İstanbul, 2019

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
ARAP DİLİ VE BELAGATI BİLİM DALI

ARAP DİLİNDE İFTİ'ÂL BÂBİ VE KUR'AN-I KERİM'DEKİ KULLANIMI

Yüksek Lisans Tezi

BETÜL İLHAN

Danışman:

DR. ÖĞR. ÜYESİ M. K. ABDUSSAMET BAKKALOĞLU

İstanbul, 2019

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

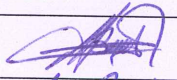
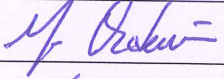
TEZ ONAY BELGESİ

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ Anabilim Dalı ARAP DİLİ VE BELAGATI Bilim Dalı
TEZLİ YÜKSEK LİSANS öğrencisi Betül İlhan'ının ARAP DİLİNDE İFTİÂL BÂBİ VE
KUR'AN-I KERİM'DEKİ KULLANIMI adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun
22.08.2019 tarih ve 2019-27/11 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği /oy çokluğu
ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 29 / 11 / 2019

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

1.	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi M.KASIM ABDUSSAMET	
2.	Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi YILMAZ ÖZDEMİR	
3.	Jüri Üyesi	Prof. Dr. ALİ BULUT	

GENEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı	: Betül İLHAN
Anabilim Dalı	: Temel İslam Bilimleri
Programı	: Arap Dili ve Belagatı
Tez Danışmanı	: Dr. Öğr. Üyesi M. K. Abdussamet BAKKALOĞLU
Tez Türü ve Tarihi	: Yüksek Lisans- Kasım 2019
Anahtar Kelimeler	: Kur'an-ı Kerim, İfti'âl Bâbı

ÖZET

ARAP DİLİNDE İFTİ'ÂL BÂBİ VE KUR'AN-I KERİM'DEKİ KULLANIMI

Arapça dilinin derin bir dilbilgisine sahip olduğu herkesçe malumdur. Bu dilbilgisinin kısımlarından birisi olan ifti'âl bâbı da aynı şekilde kalıbına aldığı kelimelere farklı manalar katmakta ve kelimenin telaffuzunda farklı değişiklikler yapmaktadır. Bu çalışmada ifti'âl bâbının hem kendisi hem de yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'deki geçiş şekilleri örneklendirilmek istenmiştir.

Birinci bölümde Kur'an-ı Kerim ve Arap dilinden bahsettik.

İkinci bölümde ifti'âl bâbı, dile kattığı manalar, sülâsî kelimenin ifti'âl bâbına girdiği zaman farklı telaffuza geçmesi konusunu işledik ve Kur'an-ı Kerim'deki geçiş şekillerine örnekler verdik.

Sonuç kısmında ise ifti'âl bâbının diğer bâblara göre ne kadar geniş bir başlığa sahip olduğunu belirtip bu alandaki çalışmalara dair tavsiyelerde bulunduk.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Betül İLHAN
Field : Basic Islamic Sciences
Programme : Arabic Language and Rhetoric
Supervisor : Assistant Proffessor M. K. Abdussamet BAKKALOĞLU
Degree Awarded and Date : Master- November 2019
Keywords : Quran, Ifti'âl Bâb

ABSTRACT

IFTI'ÂL BAB IN THE ARABIC LANGUAGE AND ITS USAGE IN HOLY QURAN

It is well known that Arabic language has a deep grammatic. One of the parts of this grammatic, ifti'âl bab, also adds different meanings to the words that it takes in the mold and makes different changes in the pronunciation of the word. In this study, it is aimed to evaluate the ifti'âl bab itself and its usage transition types in our holy book, the Quran with examples.

In the first chapter, we discussed its involvement in the Holy Quran and within the Arabic language.

In the second part, we studied ifti'âl bab, the meanings that this bab adds to the language and the influence of the sulasi words to the different pronunciation when it enters the ifti'âl bab and we give examples of their use transition types in the Holy Quran.

In the conclusion part, we stated that ifti'âl bab has a broad usage compared to other babs and made recommendations for the studies in this field.

İÇİNDEKİLER

TABLOLAR.....	v
KISALTMALAR.....	vi
GİRİŞ.....	1
1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı.....	1
2. Kaynakları ve Yöntemi	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KUR'AN-I KERİM VE ARAP DİLİ

1. Kur'an-ı Kerim ve Arap Dili	3
2. Arap Dilinin Diğer Diller Arasındaki Yeri	4
3. Sarf ve Nahvin Tanımı	5
4. Dil Ekolleri	5
5. Eserler	6

İKİNCİ BÖLÜM

İFTİ'ÂL BÂBİ

1. İfti'âl Bâbı	8
1.1. İfti'âl Bâbı'nın Yapılışı	9
1.2. İfti'âl Bâbı'nın Anlam Özellikleri	10
1.2.1. Mutavaat	10
1.2.2. Gayret	11
1.2.3. Müşâreket.....	11
1.2.4. Tefâ'ul Manasında.....	12
1.2.5. İsimden Fiil Yapılması.....	12
1.2.6. Benimseme, Edinme, Kendine Mal Etme, Tedarik Etme	12
1.2.7. Mübalağa	12
1.2.8. Talep Bildirme.....	13
1.2.9. Gösterme.....	13
1.2.10. Sülâsî Mücerred İle Aynı Anlamda	13
1.2.11. Sülâsî Mücerred Halleri İle Anlam Bağı Koparak.....	13
1.2.12. Sülâsî Fiilleri Kullanılmayabilir	13
1.2.13. Mefulünün Mübteda ve Haberden Olması	14
1.3. İfti'âl Bâbı'nın Mazi, Muzari, Emir Fiilleri ve İsm-i Fail, İsm-i Meful Çekimleri	14

1.4. İfti‘âl Bâbı’nın Emsile-i Muhtelif’e göre Çekimlenmesi	17
2. İfti‘âl Bâbında Dikkat Çeken Hususlar	19
2.1. İfti‘âlin Mazi Tarzları Şu Şekilde Gelebilir	20
2.1.1. “Hemze” Olması	21
2.1.2. “ت” Olması	22
2.1.3. “ث” veya “ي” Olması	22
2.1.4. “ج” Olması	23
2.1.5. “د” veya “ذ” Olması	23
2.1.6. “ز” Olması	24
2.1.7. “ص” Olması	25
2.1.8. “ض” Olması	25
2.1.9. “ط” Olması	26
2.1.10. “ظ” Olması	26
2.1.11. “ل” Olması	27
2.1.12. “و” Olması	27
2.2. İfti‘âlin Diğer Geliş Özellikleri	28
2.2.1. İstifham Edatıyla Kaynaması	28
2.2.2. Sülâsî Fiilin İlk Harfinin İdgamı	28
2.2.3. Sülâsî Fiilin İkinci Harfinin İfti‘âldeki Durumları	30
2.2.4. İnfi‘âl’in Bazı Kaynamalarda İfti‘âle Benzemesi	32
2.2.5. Tefâ‘ul Manasında Gelince İfti‘âl Bâbındaki Geliş Şekli	32
2.2.6. İstif‘âl Bâbının Bazı Durumlarda İfti‘âl’e Benzemesi	33
2.2.7. Ecvef ve Nakısın Yazımı	33
2.2.8. İsm-i Tasgir Yapımı	35
2.2.9. Şaz Telaffuz Edilen Yerler	35
2.2.10. İfti‘âl’e Mülhak Türetmeler Olabilir	37

2.2.11. İfti‘âl Bâbı İle Kullanılıp İnfi‘âl Bâbı İle Kullanılmayan Kelimeler	37
2.2.12. İfti‘âl Bâbına Girmiş İsm-i Mensuplar	38
2.2.13. İfti‘âl Bâbından Olup Farklı Şekilde Gelen Ek Harfler	38
2.2.14. Terhîm Olması.....	39
2.2.15. Orta Hece Düşmesi	39
2.3. İfti‘âlde Bazı Farklı Kullanımlar.....	40
3. Örnekler	40
3.1 . İfti‘âl Bâbı’nın Hadis, Şiir, Deyim ve Atasözlerindeki Örnekleri	40
3.2. İfti‘âl Bâbı’nın Cerr Harfleri ile Örnekleri	43
3.2. İfti‘âl Bâbı’nın Kur’an-ı Kerim’deki Örnekleri	43
SONUÇ.....	85
KAYNAKÇA	86

TABLÖLAR

Sayfa No.

Tablo 1: İfti'âl Bâbının Mazi Fiil Çekim Tablosu	14
Tablo 2: İfti'âl Bâbının Muzari Fiil Çekim Tablosu	15
Tablo 3: İfti'âl Bâbının Emir Fiil (Emr-İ Hazır) Çekim Tablosu	15
Tablo 4: İfti'âl Bâbının Mastar Çekim Tablosu	16
Tablo 5: İfti'âl Bâbının İsm-İ Fail Çekim Tablosu	16
Tablo 6: İfti'âl Bâbının İsm-İ Meful Çekim Tablosu.....	16

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
bas.	: Baskı, Basım
c.	: Cilt
Dr. Öğr. Üyesi	: Doktor Öğretim Üyesi
h.	: Hicri
İ.Ü.	: İstanbul Üniversitesi
m.	: Miladi
M.Ü.	: Marmara Üniversitesi
No.	: Numara
ö.	: Ölüm Tarihi
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
Thk.	: Tahkik Eden
vb.	: Ve benzeri

GİRİŞ

1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Günümüzde Arapçanın kıymeti önceki yıllara nazaran daha da artmaktadır. Müslümanların sayısının da artması, sosyal medya ve zaten yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'in dili olması hasebiyle de önemi artmaktadır. Ayrıca yabancı dil öğreniminde insanların sıklıkla tercih ettiği dillerden birisidir.

Gramer bir dilin düzgün konuşmak için olmazsa olmazıdır. Kelime haznemiz ne kadar geniş olursa olsun genel kalıplara uyulmadığı sürece ard arda birbiriyle bağımsız kelimeler ortaya çıkacaktır. Gramer kuralları işte burada devreye girer. Her bir kelimenin kendi içinde farklı manaları bulunmasıyla beraber cümlelerin akışına göre bile bu kelime asıl manasına çıkabilir.

Bu çalışmada Arapçanın önemli dilbilgisi konularından biri olan ifti'âl bâbını, kendi kalıbı (اِفْتَعَالٌ) dışına çıkarak farklı türemelerini, bu türemelerdeki farklı görüşleri, dildeki manaları, Kur'an-ı Kerim'deki geçiş şekilleri hakkında bilgi kazandırmak ve yeni fikirlerin ortaya çıkmasında bir adım olması amaçlanmıştır.

Arapça hakkında bazı bilgileri sunduktan sonra kendi konumuz olan ifti'âl bâbı'na geçtik. Bu mecrada kalıbımızın manalarını ortaya koyduktan sonra hadis, atasözleri, deyimler ve Kur'an-ı Kerim'den örnekler sunarak konuyu bağlamaya çalıştık.

2. Kaynakları ve Yöntemi

İfti'âl bâbı alanında kullandığımız en önemli kaynaklar Muhammed Fuad Abdu'l-Baki'nin *el-Mucemü'l-müfehres li elfâzi'l-Kur'âni'l-Kerîm*'i, Abdulfakir Muhammed Zihni'nin *el-Müntehab ve'l-muktedab*'ı, Abdusselam Muhammed Harun tarafından tahkik edilen *Sibeveyhi'nin el-Kitâb*'ı, el-Halil b. Ahmed el-ferahidi el-Ezheri'nin tahkiki Hadi Hasan Hammud tarafından yapılan *Kitabu huruf vel edevat*'ı Hasan Akdağ'ın *Arap Dilinde Fiiller*'i, Sadi Çöğenli'nin *Kur'an'da Geçen Fiillerin Morfoloji (Sarf) Yönünden Bir*

İncelenmesi'i, Radi el-Esterâbâdî'nin *Şeyh Radi ale's-şâfiye*'si ve *Mecmuatu's-Sarf: Emsile, Bina, Maksud, İzzi* adlı eseridir. Bu eserlerden faydalanmış olsak da konumuzu hususi ele alan bir eserle karşılaşmamış olmamız bu çalışmayı mühim yapmaktadır.

Bu çalışmamızda ifti'âl bâbını işleyen eserlerden faydalanılmış ve örnekler sunulmuştur. Muhammed Fuad Abdu'l-Baki'nin *el-Mucemü'l-müfehres li elfâzi'l-Kur'âni'l-Kerîm* adlı eserinden ifti'âl bâbı'dan olan kelimeler çıkartılmış ve ek olarak ifti'âl bâbından addedilip farklı türeyen kelimeler belirtilmiştir. Farklı dilbilgisi kitaplarından da faydalanılarak ifti'âl bâbı hakkında bilgiler, diğer bâblarla ilişkisi ve ifti'âl üzerindeki farklı görüşler sunulmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KUR'AN-I KERİM VE ARAP DİLİ

1. Kur'an-ı Kerim ve Arap Dili

Hız. Muhammed kırk yaşında iken kendisine Cebrail tarafından vahiy inmeye başlamıştı. Arapça inmesi bu dile ayrı bir değeri katmış olmaktadır. Hız. Osman'ın Mushaflarınca Kur'an'da 114 sure vardır¹ ve Kur'an'ın farklı isimleri bulunmaktadır. En çok kullanılan Kur'an olmakla beraber diğer isimleri arasında kitap, zikir ve hüda isimleri de sayılabilir.² Kur'an çeşitli konuları ele almıştır. Bunlar arasında ahlak, itikad, yaratılış ve peygamberler zikredilebilir.³

Kureyş lehçesi ile Kur'an'ın nazil olmasıyla artık hissiyatların da değiştiğini görüyoruz. Açık ve etkili bir tarzı olan Kur'an'ı ve onun tek bir dile konuşmaya sevkmesini benimsemişlerdi. Kureyş lehçesi de kabileler nezdinde etkinlik kazanmaya başladı. Fetihlerle bu lehçe yayılmış ve Kur'an'ın nazil olduğu Kureyş lehçesi edebiyatta zenginliğe ulaşmıştır.⁴ Kur'an dile yeni kelimeler kazandırdı. İslam zekat gibi bu kelimeler İslam ilimlerinin doğmasını da sağlamıştır.⁵

Şiirin delil olarak da getirilmesiyle ilgili Ferrâ (ö. 207): "Kur'an-ı Kerim delilde şiiirden daha Arapça ve daha kuvvetlidir." demiştir.⁶ Dil araştırmalarında Kur'an-ı Kerim'den sonra en önemli kaynak şiiirdir.⁷ Bir diğer önemli kaynak da Arap kelimeleridir. Dilci müfessirler Arap kelamına neredeyse şiir kadar önem vermişlerdir. Deyimlerin, atasözlerin ve mecazi

¹ Abdulhamit Birişik, "Kur'an", TDV İslâm Ansiklopedisi, İstanbul, 2002, c. 26, s. 387.

² Zülfikar Durmuş, *Kur'an'a Göre Kur'an*, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2012, 2. Bas., s. 27-72.

³ Muhsin Demirci, *Kur'an'ın Ana Konuları*, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 6. Bas., s. 21-22.

⁴ Ahmet Subhi Murat, *Arap edebiyatı tarihi (başlangıçtan 16.asra kadar)*, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1996, s. 107.

⁵ Ahmet Subhi Furat, *Arap Edebiyatı Tarihi (Başlangıçtan 16. Asra Kadar)*, s. 111.

⁶ Ebî Zekeriyya Yahyâ b. Ziyâd el-Ferrâ, *Meâni'l-Kur'ân*, Alemu'l-Kutub, Beyrut, 1980, 2. Bas., s. 14.

⁷ İsmail Aydın, *Kur'an'ın Filolojik Yorumu Tarihîsel Gelişim ve Sorunlar*, Tibyan Yayıncılık Basım Yayım ve Matbaacılık, İzmir, 2012, s. 47.

ifadeleri bu kısma dahil edebiliriz.⁸ Başka bir kaynak da hadislerdir. Hadislerde bazı ekleme ya da eksiltme bulunabilmesi ihtimalinden dolayı dilciler (özellikle Basra ekolünden olan dilciler) hadisleri istiṣhad etmekten kaçınmışlardır.⁹

Hız. Peygamber din ve dili özdeş saymıştır.¹⁰ İslam dininin rehberinin bu fikrinden islamiyetin de dile önem verdiğini görüyoruz. Peygamber efendimizin şiirle ilgili iyisinin de kötüsünün de olabileceğini belirtmiştir. Hız. Ebubekir İslam ilimleriyle de şiirle de ilgilenmiştir. Hız. Ömer ise şiire en fazla ilgi gösteren halife olmuştur. Hız. Osman'ın edebiyatı sevmesine rağmen şiirden hoşlanmadığı da bilinmektedir. Hız. Ali'nin ise şiir divanı vardır.¹¹ Peygamberimiz ve dört halifenin bu ilgilerinden dilin edebiyatın vazgeçilmez olduğunu görüyoruz.

Sâmî diller ailesinin bir üyesi olan Arapça Güneybatı Sâmî dillerin ilk sırasında bulunan Arapça¹² İbn Hişam'ın tanımında: “*Kelime; isim, fiil ve harften oluşmaktadır.*¹³ *İsim “ا”*, *nida ya da kendine isnadı kabul eder*¹⁴; *fiil ise mazi, muzari ve emir olarak üç çeşitte olurken*¹⁵; *harf ise هـ, في ve لم gibi bunların dışında kalandır.*¹⁶ olarak geçmektedir.

Arapçada: “*Otuz beş bab bulunmaktadır.*¹⁷ *On ikisi sülasi kelimeye harf arttırmasıyla gelen kalıplardır*¹⁸ *ve bunların beş tanesinden birisi de kelimeye iki harf eklenmesiyle oluşan ifti‘âl bâbıdır.*”¹⁹ Biz de ifti‘âli ele alacağız.

2. Arap Dilinin Diğer Diller Arasındaki Yeri

Sancak: “*eski dilcilerin görüşüne göre dil, her halkın her milletin, arzularını maksatlarını ifade ettikleri birtakım seslerdir.*”²⁰ demiştir. Ayrıca Saussurre dili toplumla sözü de ferd arasında irtibatını kurar.²¹

⁸ Aydın, *Kur‘ân’ın Filolojik Yorumu Tarihsel Gelişim ve Sorunlar*, s. 48.

⁹ Aydın, *Kur‘ân’ın Filolojik Yorumu Tarihsel Gelişim ve Sorunlar*, s. 56.

¹⁰ Aydın, *Kur‘ân’ın Filolojik Yorumu Tarihsel Gelişim ve Sorunlar*, s. 16.

¹¹ Mehmet Yavuz, *Arap Gramerine Dair Eser Yazan Osmanlı-Türk Âlimleri (XVI-XX. Asırlar)*, İstanbul, 2008, s. 89-90.

¹² Ahmet Subhi Furat, *Arap Edebiyatı Tarihi (Başlangıçtan 16. Asra Kadar)*, s. 45.

¹³ İbn Hişam el-Ensari el-Mısri, *şerhu şuzuru‘z-zeheb fi marifeti kelami‘l-arab*, Thk: Muhammed Muhyid’d-din Abdu‘l-hamid, el-mektebetü‘l-asriyyetü, Beyrut Sayda, h. 1429- m 2008, s. 36.

¹⁴ İbn Hişam el-Ensari el-Mısri, *şerhu şuzuru‘z-zeheb fi marifeti kelami‘l-arab*, s. 38.

¹⁵ İbn Hişam el-Ensari el-Mısri, *şerhu şuzuru‘z-zeheb fi marifeti kelami‘l-arab*, s. 44.

¹⁶ İbn Hişam el-Ensari el-Mısri, *şerhu şuzuru‘z-zeheb fi marifeti kelami‘l-arab*, s. 50.

¹⁷ _____, *Mecmuatu’s-Sarf: Emsile, Bina, Maksud, İzzi*, Yasin Yayınevi, İstanbul, 2008, s. 57.

¹⁸ _____, *Mecmuatu’s-Sarf: Emsile, Bina, Maksud, İzzi*, s. 64.

¹⁹ _____, *Mecmuatu’s-Sarf: Emsile, Bina, Maksud, İzzi*, s. 68-70.

²⁰ Yusuf Sancak, *Arap Dili Temelinde Söz Anlam İlişkisi*, Aktif Yayınevi, İstanbul, 2008, s. 12.

Diller birbirleri ile etkileşim halindedir. Arapçanın başka dillerle benzer kökleri bulunabiliyor. Ortak lafızlardan mesela الرِّقِيم kelimesi mekup manasında iken Rumcada aynı manada رقم üçülü gelmiştir.²² Türkçemize de kullandığımız “zaman” kelimesi gibi geçen kelimeler vardır.

3. Sarf ve Nahvin Tanımı

Sarf: “Amelî sarf, asıl kabul edilen kelimeyi (masdar veya mâzi) lafız veya anlamla ilgili bir maksat için değişik fiil ve isim vezinlerine dönüştürmektir (tasrif). Nazarî sarf ise “i‘rab ve binâ dışında kelime durumlarının kurallarını inceleyen ilim” diye tanımlanır.”²³ Nahiv ise: “Bir kelimenin cümle içerisindeki konumuna göre harekesinin değişmesi durumlarının bilinmesidir.”²⁴ şeklindeki tanım irabın önemini de vurgulamış olmaktadır.

İlk zamanlarda dile dair ayrımlar yoktu. Daha sonra sarf- nahiv ayırımı yapıldı. Nahivde tanımları yapan ilk nahivci Sibeveyhi’dir.²⁵ el-Halil b. Ahmed kelimeleri mücerred ve mezid başlığı altında toplayarak mücerred kelimelerin en az üç en fazla da beş harften oluşabileceğini belirtmiştir.²⁶ Ebû İshâk b. el-Alâ ilk kez nahvi konularına ayıran illetlerini ve kıyas metodunu fiiliyata geçiren kişidir.²⁷ Îsâ b. Ömer ise nahivde ilk telif uygulamasını getirmiştir.²⁸

4. Dil Ekolleri

Ebu’l-Esved ed-Düeli Basra dil ekolünün kurucusudur. Kûfe dil ekolünün kurucusu ise nahiv alanında Kûfe ekolü içinde ilk eser telif eden Ebû Ca‘fer er-Rüâsî’dir. İlerleyen zamanlarda Kûfe ekolünü kuranlar da Basralılar olmuştur. Kûfe’den nahiv alanında bilinen ilk kişi Şeybân b. Abdurrahman’dır (ö. 162/780). Kûfe dil ekolü var olmalarını Kisâî ve Ferrâ’ya borçludur. Basra ve Kûfe dil ekolleri ele aldıkları yöntem itibarıyla farklılıklar arz etmektedir.

²¹ Sancak, *Arap Dili Temelinde Söz Anlam İlişkisi*, s. 50.

²² Ahmet Bulut, *Arap Dili Araştırmaları I Sesler Lugavî İlk Sığa Meselesi Terkiât İştikâk Sınırı*, Alfa Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, 2000, s. 120.

²³ Hulûsi Kılıç, “Sarf”, TDV İslâm Ansiklopedisi, İstanbul, 2009, c. 36, s. 136.

²⁴ Kıyasettin Arslan, *Nahiv Kaidelerinin Tespitinde Kullanılan Kaynaklar*, Turkish Academic Research Review, Aralık, 2016, c. 1, S. 1, s. 63

²⁵ Ahmet Subhi Furat, *Arap Edebiyatı Tarihi (Başlangıçtan 16. Asra Kadar)*, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 1996, s. 254.

²⁶ Ahmet Subhi Furat, *Arap Edebiyatı Tarihi (Başlangıçtan 16. Asra Kadar)*, s. 267.

²⁷ Aydın, *Kur’ân’ın Filolojik Yorumu Tarihsel Gelişim ve Sorunlar*, s. 70.

²⁸ Aydın, *Kur’ân’ın Filolojik Yorumu Tarihsel Gelişim ve Sorunlar*, s. 71.

Dilin ilk kurallarını belirleyen Basra dil ekolünü öne çıkarmakla birlikte bu ekole ait âlimlerin dile yaklaşımlarındaki hassasiyetleri bu ekole ayrı bir üstünlük de kazandırmıştır. Kûfe dilcilerinin aynı hassasiyeti göstermeyerek şaz kullanımları ele alıp fasih Arapçanın konuşulduğu bölgelere yakın olmamaları hasebiyle de Kûfeli dilciler ikinci planda kalmışlardır. Ayrıca Ebu'l-Esved nahiv ilmini Ali b. Ebî Tâlib'den alıp ilk kez ortaya koyan kişidir ve nahvin temellerini atmıştır.²⁹ Basralılar Araplardan işitmeye, Kufeliler ise kıyas konusunda ihtimam göstermişlerdir.³⁰

Basra dil ekolü mensupları arasında ilk Arapça lugat olan *Kitabu'l-Ayn*'ın yazarı Halil b. Ahmed'i, *el-İştikak* yazarı Ahfeş'i ve *el-Kitab* yazarı Sibeveyhi'yi zikredebiliriz. Kûfe dil ekolü arasında ise Ebu'l-Hasan Ali b. Hamza el-Kisâî (ö. 189/805) ve Ebû Cafer er-Ruâsî'yi zikredebiliriz.³¹

Daha sonralarda Bağdat, Mısır ve Endülüs mektepleri ortaya çıkmış ve Arap Dili grameri bu bölgelerde de araştırılmıştır.³²

5. Eserler

Sarf ve nahvi beraber alan eser Sibeveyhi'nin *el-Kitâb*'ıdır. Sarf alanında yazılan ilk kitap Ebu Osman el-Mazini'nin *kitabu't-tasrif*'tir. Eser sarf-nahvi birbirinden ayırmıştır. İbn Cinni'nin *el-munsif*'i, İbn Yaiş'in *şerhut-tasrif*'i önemli kaynaklar arasındadır.³³

Ek olarak sarfla ilgili yazılan eserler arasında: İbn Hacib'in *eş-şafiye*'si, Ebu'l-Fadl Celâluddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed es-Suyûtî eş-Şâfî'nin (öl. 911/1505) *şerhu'l-kasîdeti'l-kâfiye*'si. Arapça yazılan sarf kitaplarına örnek olarak verilebilir. Modern zaman eserlerinden ise: Abdusselâm b. Âmir'in *el-Muncid*'i (Tunus, 1990) Türkçe olarak yazılmış eserlerden ise: Ali b. Hüseyin Edirnevî'nin *Kavâidü'l-i'lâl ve'l-idgâm*'ı (İstanbul, 1276), Hacı İbrahîm Efedi'nin *tafsîlu't-telîf*'i (İstanbul, 1289) de örnek olarak verilebilir.³⁴

İbn Hişam'ın *Şuzuru'z-zeheb ve Katru'n-neda'sı; Mecmuatu's-Sarf: Emsile, Bina, Maksud, İzzi*; Nevzat Hasan Ahmed'in *el-Menhecü'l-vasfî fî kitabi Sibeveyhi'si*; el-Halil b.

²⁹ Aydın, *Kur'an'ın Filolojik Yorumu Tarihsel Gelişim ve Sorunlar*, s. 72-73.

³⁰ Kenan Demirayak, *Arap-İslam Edebiyatı Literatür Bilgisi*, Cantaş Yayınları, İstanbul, 2016, 2. Bas., s. 387.

³¹ Şahin Yetik, *Arap Dilinde Kur'an-ı Kerim Bağlamında İf'âl ve Tef'îl Bâbları* (Yüksek Lisans Tezi), Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum, 2014, s. 7.

³² Demirayak, *Arap-İslam Edebiyatı Literatür Bilgisi*, s. 389.

³³ İsmail Demir, Sarf Bilgisi ve Ömer b. Alî b. İbrâhîm b. Halil el-İspiri'nin "*er-Risâle fî Temeyyuzi'l-Ebvâb*" *Adh Eserinin Edisyon Kritiği*, Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2014/2, s. 66.

³⁴ Demirayak, *Arap-İslam Edebiyatı Literatür Bilgisi*, s. 362-376.

Ahmed el-ferahidi el-Ezheri'nin tahkiki Hadi Hasan Hammud tarafından yapılan *Kitabu huruf vel edevat*'ı; Türkçe kaynaklar olarak ise Mustafa Meral Çörtü'nün *Arapça Dilbilgisi-Sarf'ı*; Sadi Çöğenli'nin *Kur'ân ve Hadîs Kaynaklı Arapça Dilbilgisi Sarf'ı* faydalandığımız Arapçayı ele alan eserler arasına zikredilebilir.

İKİNCİ BÖLÜM

İFTİ'ÂL BÂBİ

1. İfti'âl Bâbı

Fiilin tanımını İbn Manzûr: “*Fiil, müteaddi olan veya gayri müteaddi olan her işi imâ eder.*”³⁵ olarak yapmıştır.

Sülâsî mücerred fiillerdeki ölçü (الْوَزْنُ) فَعَلَ olmakla birlikte bütün sülâsî mücerred fiiller bu kalıba konularak karşımıza çıkar. Bu kalıba konan ifadelerden اَلْمَوْزُونُ denilmektedir. Fiilleri فَعَلَ açısından ele aldığımızda ilk harfe denk gelen fâ harfidir ve buna fâu'l-fiil denir. Eğer ikinci harfine denk gelirse aynu'l-fiil ve lâm harfine karşılık gelirse de lâmu'l-fiil denilmektedir. Kalıplar tanımlanırken bu ifadelerden yararlanılmaktadır.³⁶

Üçlü fiilleri arttırmak için ن، س، ت، ا harflerinden yararlanılır. Eğer bir fiil içerisinde bu harflerden birisini görürsek ekli olduğunu düşünebiliriz. Fiili bu harfler olmadan düşündüğümüzde kökü elde etmek daha rahat olacaktır.³⁷ سَأَلْتُمُونِهَا cümlesindeki her bir harfi bir kelimeyi çekimli hale getiren harfler olarak görüyoruz.³⁸

Kur'an-ı Kerim'de bulunan fiillerin mazi malumlarının hesaplanması sonucu 1429 fiil ortaya çıkmaktadır. Bu fiillerden 634'ü sülâsî, 795'i ise mezîd fiillerdendir. Sülâsî ve mezîd

³⁵ İbn Manzûr, *lisanu'l-Arab*, Daru ihyai't-turasi'l-arabi, Beyrut-Lübnan, 2. Bas., m. 1997-h. 1418, s. 292.

³⁶ İlhami Haktan, *Kural-Kaide-Örnekleriyle Arapça Dilbilgisi (Sarf ve Nahiv)*, Zafer Matbaası, İstanbul, 2012, s. 43.

³⁷ Ahmet Ateş, Tahsin Yazıcı, Nihad M. Çetin, *Arapça Dilbilgisi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları: No: 1064, Şarkiyat Enstitüsü Yayınları, 1964, c. 1, s. 61.

³⁸ Soner Güngüzöz, *Arapçada Kelime Türetimi Kavramlar Kuramlar Kurumlar*, Din ve Bilim Kitapları, Samsun, 2005, s. 44.

fiiller incelendiğinde; sahîh fiillerin 331 tane, mehmuz fiillerin 28 tane, mudaaf fiillerin 61 tane, misal fiillerin 28 tane, ecvef fiillerin 74 tane, nakıs fiillerin 81 tane, lefif fiillerin 12 tane, mürekkebatın ise 19 tane olduğunu görüyoruz. İfti‘âl bâbından gelen fiiller de 100 adettir.³⁹ Biz de 116 sülâsî fiilin ifti‘âl bâbına girdiğini tespit ettik.

1.1. İfti‘âl Bâbı’nın Yapılışı

Kelimenin üç harfli mazisinin birinci harfinden önce bir elif (hemze-i vasıl), birinci ve ikinci harfin arasına da bir ت harfi eklenmek suretiyle oluşturulur.⁴⁰ İfti‘âl bâbı’nın son aldığı mazi müfred gaib çekimi اِفْتَعَلَ kalıbıyla gelir. اِحْتَمَلَ. اِحْتَرَقَ gibi.⁴¹ Böylece bu bâbın aldığı harf sayısı iki adettir ve toplam kök harf sayısı ile beş harfe çıkarak humasi adını alır.

Sülâsî köke gelen hemze eğer başa geliyorsa zaten zaid olur. Mastar اِنْتَصَرَ , sarîh isim اصْبَعَ ya da fiil اِنْتَصَرَ fark etmez bu böyledir. Tabi eğer rubai asılla sarîh isimlerin önünde bulunursa kökten sayılır اِصْطَبَلَ [ahır] gibi. Fakat mastar ve fiillerin başında bulunursa zaid olarak addedilir اِحْرَنَجَم ve اِحْرَنَجَم gibi.⁴² Bu sebeple özellikle اِصْطَبَلَ tarzı isimlere dikkat etmek gerekiyor. Çünkü harekesiz olarak yazıldığında kişi اِصْطَبَلَ nin ifti‘âl bâbı’ndan türediğini sanabilir. Halbuki bu kelimenin kökü dördtür ve ek olan sadece elif harfidir.

el-Hacc İbrahim Sarf Tercümesi adlı eserinde:

“Gerek sülâsî mezid fih ve gerek rubai mezid fih olan ebvabdan mazisinin evvelinde hemze-i zaide bulunan fiillerin ve mastarların hemzesi hemze-i vasıl olup yalnız اِفْعَل bâbının hemzesi hemze-i katıdır. Hemze-i valsın evveline vav veyahut fa veyahut sair harf geldikte hemze-i vasıl lafızdan sakıt olup resm-i hatta ibka gelinir. Hemze-i katı ise ne lafızdan ve ne de hattan iskat

³⁹ M. Sadi Çöğenli, *Kur’an’da Geçen Fiillerin Morfoloji (Sarf) Yönünden Bir İncelenmesi*, Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 11, Erzurum, 1988, s. önsöz I.

⁴⁰ İlhami Haktan, *Kural-Kaide-Örnekleriyle Arapça Dilbilgisi (Sarf ve Nahiv)*, s. 89.

⁴¹ Mehmed Zihni, *el-Müntehab ve ‘l-muktadab fi kavaidi ‘s-sarf ve ‘n-nahv*, Marifet Yayınları, 1981, s. 163.

⁴² el-Hacc İbrahim, *Sarf Tercümesi*, Derseadet: Mahmut Bey matbaası, 1304, s. 60.

olunmayıp isbat olunur ve *فعل* bâbının hemzesi fi'li mazide meftuh olup sair bâbların hemzeleri meksurdur. İfal bâbının hemzesi hemze-i katı olduğu için muzariden hazf olunmak lazım gelir ise de Araplar muzariden bu hemzeyi hazf edip istimal etmemişlerdir.”⁴³ belirtmektedir.

Bu kaideye göre ifti'âlin başındaki hemzesi vasıl hemzesidir ve harekesi kesra olmalıdır.

1.2. İfti'âl Bâbı'nın Anlam Özellikleri

Aşağıda ifti'âl hakkında bazı bilgiler vereceğiz.

1.2.1. Mutavaat⁴⁴

Tesiri gözle görülen zahiri veya görülmeyen batınî fiillerin mutavaatı (dönüşlülüğü) için gelebilir.

جَمَعْتُ الْكُتُبَ ، فَاجْتَمَعَ الْكُتُبُ : kitapları topladım, kitaplar toplandı.

عَمَمْتُ أَخِي ، فَأَعْتَمَّ أَخِي : kardeşimi üzdüm, kardeşim üzüldü⁴⁵

Bu kalıp üçlü mücerrede dönüşlülükle beraber geçişsiz manası da verebilir.

“Doldurdu- امتأء/ Doldurdu.”⁴⁶

İfti'âl bâbının mutâvaatı infî'âl bâbı gibi sürekli değildir.⁴⁷ İfti'âl bâbına giren ifadenin dönüşlülük manayı taşıması durumunda infî'âl bâbı gibi görünürde bir tesirinin bulunma şartı yoktur. عِلْمٌ إِعْتَلَمَ gibi.⁴⁸

⁴³ el-Hacc İbrahim, *Sarf Tercümesi*, s. 80.

⁴⁴ _____, *Mecmuatu's-Sarf: Emsile, Bina, Maksud, İzzi*, s. 70.

⁴⁵ Hulusi Kılıç, *Arapça Dilbilgisi: Sarf, Rağbet Yayınları*, İstanbul, 2005, s. 27.

⁴⁶ Ateş, Yazıcı, Çetin, *Arapça Dilbilgisi*, s. 70.

⁴⁷ Yakup Gündüzalp, Nevzat Şensizoğlu, *Arapça Dilbilgisi Sarf- Nahiv*, Tecdid Yayınları, No: 1, 2. Bas., İstanbul, 2008, s. 36.

⁴⁸ Hasan Akdağ, *Arap Dilinde Fiiller*, Tekin Kitabevi, Konya, s. 21.; Gündüzalp, Yakup ve Şensizoğlu, *Arapça Dilbilgisi Sarf- Nahiv*, s. 36.

İfti'âl bâbı tef'îl ve if'âl bâbının mutavaatı da olabilir. Yaklaştı اِفْتَرَبَ – onu yaklaştırdı

اَنْصَفْتُهُ, gibi.⁴⁹ - Ona adil oldu اِنْتَصَفَ hakkını istedi; فَرَرْتُه

1.2.2. Gayret

جَهَدَ Çaba gösterdi.

اجْتَهَدَ Bütün çabasını gösterdi⁵⁰

Failin çabasını da bu örnekte görüyoruz.⁵¹

Bakara 2/286'daki اِنْتَصَفَ اِنْتَصَفَ içn hayır kazandı da o ziyan olmadı manasında, ayetin devamında اِنْتَصَفَ اِنْتَصَفَ ise günahı kazanmaya dair bir anlam farklılığı var. İlki hayra dair ikinci fiil de günaha dair bir yorumlama görüyoruz. Sibeveyhi⁵² ve Ebu'l-Beka bu ayetteki اِنْتَصَفَ ve اِنْتَصَفَ fiillerinin aynı anlamda olduğunu belirtmiştir.⁵³

1.2.3. Müşâreket

اِحْتَصَمَ اَحْمَدُ وَعَلِيٌّ Ahmet ve Ali tartıştılar.⁵⁴

⁴⁹ eş-Şeyh Ahmed el-Hamlavi, *Şezel arf fi fenni's-sarf*, Thk.: Mustafa Ahmed Abdu'l-alim, Mektebetü'l-mearif li'n-neşr ve't-tevzi', Riyad, 1. Bas., h. 1422/ m. 2001, s. 33.

⁵⁰ Akdağ, *Arapça Dilinde Fiiller*, s. 20.; el-Hacc İbrahim, *Sarf Tercümesi*, s. 76.

⁵¹ Mustafa Meral Çörtü, *Arapça Dilbilgisi Sarf Nahiv Edatlar*, Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Vakfı Yayınları No: 171, İstanbul, 1999, s.78.

⁵² Necmü'l-eimme Radiyyüddin Muhammed b. el-Hasen Radi el-Esterâbâdî, *Şeyh Radi ale's-şafiye*, Derseadet: Şirket-i Sahafiyye-i Osmaniye 87. Matbaası, [İbn Hacib'in Şafiye adlı eserinin şerhi], 1308, s.43.

⁵³ Ebu'l-beka Yaiş b. Ali b. Yaiş, *şerhu'l-muluki fi't-tasrif*, Thk: Fahrüddin Kabave, daru'l-mülteka, Haleb, m. 2005- h. 1426, 3. Bas., s. 82.

⁵⁴ Mustafa Meral Çörtü, *Arapça Dilbilgisi-Sarf*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 2006, s. 184.

1.2.4. Tefâ‘ul Manasında⁵⁵

Tefâ‘ul bâbında olduğu gibi ifti‘âl bâbının da işteşlik anlam özelliği vardır.

تَفَاتَلُ الْأَصْدِقَاءُ = إِفْتَتَلَ الْأَصْدِقَاءُ Arkadaşlar birbirleriyle savaştı.⁵⁶

Önceki madde ile bağlantılı olarak tefâ‘ul ile müşareketliği ifti‘âle benzediği gibi failler arasında meydana da gelmektedir.

”إِتَّفَقَ عَائِشَةُ وَبَتُولُ Ayşe, Betül’le anlaştı”⁵⁷

1.2.5. İsimden Fiil Yapılması

يَخْتَبِرُ: Ekmek يَخْتَبِرُ: Ekmek yapıyor⁵⁸

1.2.6. Benimseme, Edinme, Kendine Mal Etme,⁵⁹ Tedarik Etme⁶⁰

إِخْتَذَ-أَخَذَ edindi.⁶¹

”إِخْتَبَرَ-ekmek-التَّخَبَّرَ ekmek tedarik etti.”⁶²

إِشْتَوَى فَاطِمَةُ السَّمَكِ Fatma balık kızarttı..⁶³

1.2.7. Mübalağa

كَسَبَ Elde etti إِكْتَسَبَ Çok elde etti⁶⁴

⁵⁵ Ebû Bîşr Amr b. Osman b. Kanber el-Harisi, *el-Kitâb*, Thk: Abdusselam Muhammed Harun, Mektebetü'l-hancı, Kahire, 1982, c. 4, s. 74.

⁵⁶ Ateş, Yazıcı, Çetin, *Arapça Dilbilgisi*, s. 70.

⁵⁷ Çörtü, *Arapça Dilbilgisi Sarf Nahiv Edatlar*, s.78.

⁵⁸ Ahmet Yaşar, *Arapça'nın Temel Kuralları*, s. 13.

⁵⁹ Çörtü, *Arapça dilbilgisi-sarf*, s. 184.

⁶⁰ Akdağ, *Arap Dilinde Fiiller*, s. 20.

⁶¹ İsrâ 17/40

⁶² Akdağ, *Arap Dilinde Fiiller*, s. 20.

⁶³ Çörtü, *Arapça dilbilgisi-sarf*, s. 184.

⁶⁴ Mustafa Meral Çörtü, *Arapça dilbilgisi-sarf*, s. 184.

1.2.8. Talep Bildirme

Yordu كَدَّ - Filancanın zorluk çekmesini talep etti ٦٥

1.2.9. Gösterme

özür diledi- özür gösterdi ٦٦

1.2.10. Sülâsî Mücerred İle Aynı Anlamda

çekip aldı (جَدَّبَ) ٦٧

ganimet ele geçirdi. ٦٨

1.2.11. Sülâsî Mücerred Halleri İle Anlam Bağı Koparak

Suikast tertipledi. ائتمَرَ - Emretti ٦٩

Yalvardı, yakardı. يَهَلَّ ٦٩

1.2.12. Sülâsî Fiilleri Kullanılmayabilir

seçti seçiyor اِجْتَبَىٰ - اِخْتَارَ ٧٠

⁶⁵ Çörtü, *Arapça dilbilgisi-sarf*, s. 184.

⁶⁶ Akdağ, *Arap Dilinde Fiiller*, s. 20.

⁶⁷ Mustafa Meral Çörtü, *Arapça dilbilgisi-sarf*, s. 184.

⁶⁸ Akdağ, *Arap Dilinde Fiiller*, s. 20.

⁶⁹ Akdağ, *Arap Dilinde Fiiller*, s. 21.

⁷⁰ Akdağ, *Arap Dilinde Fiiller*, s. 21. Fakat kitapta verilen bazı اِسْتَلِمَ يَسْتَلِمُ gibi örneklerin sülasi hali kullanılmıyor dese de sülâsî halinin kullanıldığını görüyoruz.

1.2.13. Mefulünün Mübteda Haberden Olması

زَيْنَبُ عَائِشَةَ صَدِيقَةً. ⁷¹ اِتَّخَذَتْ Zeynep Ayşe'yi dost edindi.

1.3. İfti'âl Bâbı'nın Mazi, Muzari, Emir Fiilleri ve İsm-İ Fail, İsmi Meful Çekimleri

الْمُفْرَدُ	الْمُتَنَّى	الْجَمْعُ	
عَائِبٌ	اِفْتَعَلَا	اِفْتَعَلُوا	
عَائِيَّةٌ	اِفْتَعَلْنَا	اِفْتَعَلْنَ	
مُخَاطَبٌ	اِفْتَعَلْتُمَا	اِفْتَعَلْتُمْ	
مُخَاطَبَةٌ	اِفْتَعَلْتُمَا	اِفْتَعَلْنِ	
مُتَكَلِّمٌ	اِفْتَعَلْنَا	اِفْتَعَلْنَا	

Tablo 1: İfti'âl bâbının mazi fiil çekim tablosu⁷²

اِفْتَعَلَ'nin muzari gaib çekimi يَفْتَعِلُ kalıbıyla gelir. ⁷³

الْمُفْرَدُ	الْمُتَنَّى	الْجَمْعُ	
عَائِبٌ	يَفْتَعِلَانِ	يَفْتَعِلُونَ	
عَائِيَّةٌ	تَفْتَعِلَانِ	يَفْتَعِلْنَ	

⁷¹ Akdağ, *Arap Dilinde Fiiller*, Tekin Kitabevi, Konya, s. 16

⁷² Bu tabloda Sadi Çögenli, *Kur'ân ve Hadis Kaynaklı Arapça Dilbilgisi Sarf*, Bakanlar Medya, İstanbul, 2008, s. 321 den yararlanılmıştır.

⁷³ Mehmed Zihni, *el-Müntehab ve'l-muktadab fî kavaidi 's-sarf ve'n-nahv*, s. 243.

تَفْتَعِلُونَ	تَفْتَعِلَانِ	تَفْتَعِلُ	مُخَاطَبٌ
تَفْتَعِلْنَ	تَفْتَعِلَانِ	تَفْتَعِلِينَ	مُخَاطَبَةٌ
نَفْتَعِلُ	نَفْتَعِلُ	أَفْتَعِلُ	مُتَكَلِّمٌ

Tablo 2: İfti‘âl bâbının muzari fiil çekim tablosu⁷⁴

Ayrıca يَفْتَعِلُ fiilinin muzari meçhulü يُفْتَعِلُ kalıbıyla gelir.⁷⁵

İfti‘âl bâbının emir fiili her fiilde olduğu gibi muzarisinden türetilir.

الْجَمْعُ	الْمُتَنَّى	الْمُفْرَدُ	
اِفْتَعِلُوا	اِفْتَعِلَا	اِفْتَعِلْ	مُخَاطَبٌ
اِفْتَعِلْنَ	اِفْتَعِلَا	اِفْتَعِلِي	مُخَاطَبَةٌ

Tablo 3: İfti‘âl bâbının emir fiil (emr-i hazır) çekim tablosu⁷⁶

Mastar için: “Mastarlarda: Ğaib, ğaibe (3. şahıs), muhatab, muhataba (2. şahıs), mütekellim (1. şahıs), dişil ve eril (müzekker ve müennes) lik aranmaz.”⁷⁷ve “mastarlar semâ‘î müennes kabul edilir. Cemîleri, cemî müennes sâlim eki ile yapılır.”⁷⁸ kuralına göre ifti‘âl bâbının mastar çekim tablosu aşağıdaki gibidir:

⁷⁴ Bu tabloda Sadi Çöğenli, *Kur’ân ve Hadîs Kaynaklı Arapça Dilbilgisi Sarf*, s. 321 den yararlanılmıştır.

⁷⁵ Mehmed Zihni, *el-Müntehab ve ‘l-muktadab fî kavaidi ‘s-sarf ve ‘n-nahv*, s. 274.

⁷⁶ Bu tabloda Sadi Çöğenli, *Kur’ân ve Hadîs Kaynaklı Arapça Dilbilgisi Sarf*, s. 320 den yararlanılmıştır.

⁷⁷ İlhami Haktan, *Kural-Kaide-Örnekleriyle Arapça Dilbilgisi (Sarf ve Nahiv)*, s. 52.

⁷⁸ Mustafa Meral Çörtü, *Arapça dilbilgisi-sarf*, s. 435.

المُفْرَدُ	المُثَنَّى	الْجَمْعُ
إِفْتِعَالٌ	إِفْتِعَالَانِ	إِفْتِعَالَاتٌ

Tablo 4: İfti‘âl bâbının mastar çekim tablosu

İsm-i fâilde kelime ⁷⁹مُفْتَعِلٌ tarzında gelmektedir.

المُفْرَدُ	المُثَنَّى	الْجَمْعُ	
مُذَكَّرٌ	مُفْتَعِلَانِ	مُفْتَعِلُونَ	
مُؤَنَّثٌ	مُفْتَعِلَتَانِ	مُفْتَعِلَاتٌ	

Tablo 5: İfti‘âl bâbının ism-i fail çekim tablosu⁸⁰

İsm-i meful için ise ⁸¹مُفْتَعَلٌ tarzında gelmektedir. Bir nevi bu kalıbımızın ism-i mefulü ismi failin sondan bir önceki harfinin kesradan “ـ” fethaya “ـَ” çevrilmesiyle türetilir.

المُفْرَدُ	المُثَنَّى	الْجَمْعُ	
مُذَكَّرٌ	مُفْتَعَلَانِ	مُفْتَعَلُونَ	
مُؤَنَّثٌ	مُفْتَعَلَتَانِ	مُفْتَعَلَاتٌ	

Tablo 6: İfti‘âl bâbının ism-i meful çekim tablosu⁸²

⁷⁹ Mehmed Zihni, *el-Müntehab ve 'l-muktadab fî kavaidi 's-sarf ve 'n-nahv*, s. 233.

⁸⁰ Bu tabloda Ahmed Meral, *Tasrifu 'l-Efâl ve 'l-Esmai 'l-arabiyye*, Yasin Yayınevi, İstanbul, 2013, s. 251'den yararlanılmıştır.

⁸¹ Mehmed Zihni, *el-Müntehab ve 'l-muktadab fî kavaidi 's-sarf ve 'n-nahv*, s. 273.

1.4. İfti‘âl Bâbı’nın Emsile-i Muhtelif’e Göre Çekimlenmesi

Burada örnek çekim için اِفْتَبَسَ fiilini vereceğiz.⁸²

اِفْتَبَسَ Alıntı yaptı (Mazi)

يَفْتَبِسُ Alıntı yapıyor (Muzari)

اِفْتَبَسًا Alıntı yapmak (Mastar)

مُفْتَبِسٌ Alıntı yapan (İsm-i fail)

مُفْتَبَسٌ Alıntı yapılan (İsm-i meful)

لَمْ يَفْتَبِسْ Alıntı yapmadı (Cahd-i mutlak)

لَمْ يَفْتَبِسْ Henüz alıntı yapmadı (Cahd-i mustağrak)

مَا يَفْتَبِسُ Alıntı yapmıyor (Nefy-i hâl)

لَا يَفْتَبِسُ Alıntı yapmaz (Nefy-i istikbâl)

لَنْ يَفْتَبِسَ Alıntı yapmayacak (Tekid-i nefy-i istikbâl)

لِيَفْتَبِسَ Alıntı yapsın (Emr-i gâib)

لَا يَفْتَبِسَ Alıntı yapmasın (Nehy-i gâib)

اِفْتَبِسْ Alıntı yap (Emr-i hâzır)

لَا تَفْتَبِسْ Alıntı yapma (Nehy-i hâzır)

⁸² Bu tabloda Ahmed Meral, Tasrifu'l-Efâl ve'l-Esmai'l-arabiyye, s. 251'den yararlanılmıştır.

⁸³ Emsile-i muhtelif Akdağ, *Arap Dilinde Fiiller*, s. 36-37 arasındaki çekiminden yararlanılarak hazırlanmıştır.

مُتَّبَسِّنْ Alıntı yapılan (İsm-i mefûl)

Gelmez (İsm-i alet)

اِقْتِبَاسَةً وَاحِدَةً Bir defa alıntı yapmak (Mastar binai merre)

اِقْتِبَاسَةً سَرِيعَةً Hızlı bir şekilde alıntı yapmak (Mastar binai nevi)

قُتِّبِسْ Azıcık alıntı yapmak (İsm-i tasgîr)

اِقْتِبَاسِيْ Alıntı yapmaya ait (İsm-i mensûb)

Gelmez (Mübâlağalı ism-i fâil)

أَكْثَرُ اِقْتِبَاسًا Daha çok alıntı yapan (İsm-i tafdîl)

مَا أَكْثَرَ اِقْتِبَاسَهُ! Ne kadar alıntı yaptı (Fiil-i taaccüb-i evvel)

وَأَكْثَرَ اِقْتِبَاسِهِ Ne kadar da alıntı yaptı (Fiil-i taaccüb-i sâni)

Bu tablo hakkında bazı yerleri ele alalım. Emsile-i muhtelif'e'nin onbeşinci sırasında olan ism-i zaman, ism-i mekân ve mastar mimi kısmı cümledeki siyak sibaktan hangi manada olduğu anlaşılır. Sülâsî fiil olmayanlarda bu kalıp ism-i meful olarak kullanılır.⁸⁴

Üç harften daha fazla olan fiillerin ism-i aletleri gelmez.⁸⁵

İfti'âl bâbının mastarının ism-i tasgirinin اِفْتَقَارْ kelimesinin اِفْتَقِيرْ olarak değiştirilmesinde görüldüğü üzere اِفْتَعَالَ i اِفْتَعِيلْ kalıbına sokarak yapabiliriz.⁸⁶

Eğer sülâsîlerin mastarlarında gelebilen yuvarlak te (ö) mezid mastarların sonunda da getirilmişse mezid mastarlarla uygun sıfatlar getirilir. اِجَابَةً وَاحِدَةً، اِجَابَةً سَرِيعَةً، اِِرْضَاعَةً مُشْبَعَةً. gibi.⁸⁷

⁸⁴ Akdağ, *Arap Dilinde Fiiller*, s. 37.

⁸⁵ Akdağ, *Arap Dilinde Fiiller*, s. 38.

⁸⁶ Ebû Bîşr Amr b. Osman b. Kanber el-Harisi Sibeveyhi, *Kitabu Sibeveyh*, Matbaatü'l-Kübra'l-Emiriyye, 1316. 1 c'de 1-2., c. 2, s. 114.

⁸⁷ Akdağ, *Arap Dilinde Fiiller*, s. 38.

أَوْفَى - أَقْلُ - أَكْثَرُ - أَقْوَى - Taaccub kalıpları mezid fiillerden olması durumunda başına - أَقْوَى - أَكْثَرُ - أَقْلُ - أَفْوَى - gibi kelimeler getirilebilir: “ أَشَدُّ - أَهْلٌ - أَصْعَبُ Bu gün çarşı diñküñden daha kalabalıktır. = Bu gün çarşı ne kadar kalabalıktır! مَا أَشَدَّ إِزْدِحَامُ السُّوقِ الْيَوْمَ = Bu gün çarşı ne kadar da kalabalıktır! gibi.”⁸⁸

2. İfti‘âl Bâbında Dikkat Çeken Hususlar

Kelimelerin ifti‘âl bâbına girdikten sonraki değışimleri kısmına girmeden önce konu hakkında ibdal, idgam ve ilali açıklamakta fayda görüyoruz.

İfti‘âlin vezninde (ف ve ت) de idgam veya ibdaller olabilir.⁸⁹ tanımları ise idgam: “mahreç ve sıfatları aynı (misleyn) veya mahreçleri aynı, sıfatları ayrı (mütecâniseyn), yahut mahreç ve/veya sıfatları yakın (mütekâribeyn) olan iki harften ilkinii ikinciye katarak telaffuz etmek”⁹⁰ tir. İbdâl: “kelimede telaffuz kolaylığı ve akıcılık sağlamak amacıyla bir harfin yerine mahreç veya sıfatça ona yakın başka bir harfi getirmeyi ifade eder.”⁹¹ Buna ek olarak ilal de görülebilir. İlal: “İllet harfleri denilen elif, vav ve ya harflerini kaldırmak (الحذف hazf), yahut harekesini atmak (الإسكان iskan) veya başka bir illet harfine çevirme (القلب kalb) sûretiyle değıştirmek demektir.”⁹² şeklinde tanımlarını yapabiliriz.

Bazen ses değışmeleri görölmektedir. Bu ses değışmeleri eğer; önceki sesin sonrakinden etkilenmesi olursa gerileyici benzeşme (المماثلة الرجعية), ikinci ses önceki sestem etkilenirse ilerleyici benzeşme (المماثلة التقدمية) meydana gelmektedir. Bunlarla beraber tam benzeşme (المماثلة التامة، الإدغام) ve yarım benzeşme (المماثلة الجزئية) de meydana gelebilir.

⁸⁸ Akdağ, *Arap Dilinde Fiiller*, s. 40.

⁸⁹ Yusuf Uralgıray, *İlk ve İleri Dilbilgisi: Modern Metodlu, Uygulamalı, Tahlilli ve Araştırmalı Arabça*, Tebliğ Yayınları, Riyad, c. 1, 1406 H/1986, s. 81, (30. dipnot).

⁹⁰ Mehmet Ali Sarı, “İdgam”, TDV İslâm Ansiklopedisi, İstanbul, 2000, c. 21, s. 471.

⁹¹ Mehmet Ali Sarı, “İbdal”, TDV İslâm Ansiklopedisi, İstanbul, 1999, c. 19, s. 263.

⁹² Çörtü, *Arapça Dilbilgisi Sarf Nahiv Edatlar*, s.200.

Gerileyici benzeşmeye اَتَّسَعَ, ilerleyici benzeşmeye اَدَّعَى, tam benzeşmeye اِدَّكَرَ ve yarım benzeşmeye ise اِنْبَعَثَ den اِمْبَعَثَ olmuş hali örnek olarak verilebilir.⁹³

Başka bir açıdan ilerleyici benzeşme ve ibdal التماثل المقبل والإبدال nin د ye dönmesi اَزْدَجَر harfi ت harfinden önce gelip د harfine dönmesi التماثل المقبل diye de bilinir. Bu tarz benzemeler komşu seslerde olursa مماثلة تجاورية de denilir.⁹⁴

İdgam çeşitlerinden birini de ses ilişkisi bakımından ele alabiliriz: mütemasileyn (إدغام) د (إدغام المتجانسين) gibi sıfat ve mahreç birliği olan harflerde; mütecâniseyn (المتماثلين) ب ile ب gibi sıfat ve mahreçleri ayrı olan harflerde; mütekâribeyn ise (إدغام المتقاربين) س ile د gibi sıfat ve mahreç yakınlığı olan harflerde görülmektedir.⁹⁵

2.1. İfti‘âlin Mazi Tarzları Şu Şekilde Gelebilir

اِشْتَرَى için اِفْتَعَى olarak gelir. اِرْتَدَّ için اِفْتَعَّ gelir. اِجْتَمَعَ için اِفْتَعَلَ gelir. اِخْتَارَ için اِفْتَالَ ise اِخْتَالَ olarak gelir.⁹⁶ اِتَّعَلَ ise اِتَّخَذَ tarzında gelebilir.⁹⁷ Fakat biz bunların dışında bazı tarzları da açıklayacağız.

Sülâsî bir fiil ifti ‘âl kalıbında çekimlendiğinde fiilde ilk harfine göre bazı değişimler olmaktadır. İlk harfinin farklı harflere göre ifti ‘âl bâbının geliş şekilleri şunlardır:

⁹³ Mustafa Kaya, *Arap Dili Fonetigi/ Ses- Anlam İlgisi*, Eser Matbaası, Erzurum, 2011, s. 47-48.

⁹⁴ Nevzat Hasan Ahmed, *el-Menhecü'l-vasfî fî kitabi Sibeveyh*, Bingazi: Camiatu Karyunus, 1996, 1. Bas., s. 127.

⁹⁵ Kaya, *Arap Dili Fonetigi/ Ses- Anlam İlgisi*, s. 48.

⁹⁶ Sadi Çögenli, *Kur'ân ve Hadîs Kaynaklı Arapça Dilbilgisi Sarf*, Bakanlar Medya, İstanbul, 2008, s. 319.

⁹⁷ Kılıç, *Arapça Dilbilgisi*: Sarf, s. 26.

2.1.1. “Hemze” Olması

Fiillin kök harflerinden ilki “hemze” ise; ifti‘âl kalıbında çekimlendiğinde genellikle hemzelerini korurlar, fakat bazen “hemze”, “ت” harfi ile kaynaşarak “ت” şeklini alabilir.

“(اِتَّمَرَ) اَمَرَ يَأْمُرُ” toplandı, kongre oldu

“(اِتَّخَذَ) اَخَذَ يَأْخُذُ” edindi⁹⁸

Bazen hemze ي ‘ya dönebilir.

Uralgiray şöyle demiştir:

“mehmûzu ‘l-fâ’da hemze, ifti‘âl kalıbında (ي) ‘ye dönüşür. (اِتَّكَلَّ ‘den: اِتَّكَلَّ ve اِتَّنَزَّرَ ‘den: اِتَّنَزَّرَ) olur. Yalnız hadîs-i şerîfte vârit olduğu gibi (اِتَّنَزَّرَ) fiilinde (اِتَّنَزَّرَ) olması gerekirken (اِتَّنَزَّرَ: ittezere) kural dışı olarak (ي) harfi (ي) ‘ye dönüştürülerek idigamla okunmuştur. Hadîste (وَكَانَ يَأْمُرُنِي فَأَنْزَرُ) diye gelmiştir.”⁹⁹

Kur’an’da ise اِتَّخَذَ (Kehf 18/4) fiilinden türeyenler hariç diğer fiiller يَأْتُمِرُونَ (Kasas 28/20) örneğindeki gibi kaynamasız gibi geldiğini görüyoruz. Farklı bir yazım tarzı olarak ise Talâk 65/6’da وَأَتَمِرُوا emir fiilinde geçiş yapılarak emir fiilin ilk harfi düşürülerek gelmiştir.

Eğer sülâsî fiilin ilk harfi hemze ise ifti‘âl mazisinin meçhul gaib sigasında hemze vav harfine döndürülür. اُوْتِمِنَ gibi¹⁰⁰

⁹⁸ Necla Yasdıman, *Adım Adım Kur’an Dili*, Kanyılmaz Matbaası, İzmir, 2003, s. 487.

⁹⁹ Uralgiray, *İlk ve İleri Dilbilgisi: Modern Metodlu, Uygulamalı, Tahlilli ve Araştırmalı Arabça*, c. 1, s. 82.

¹⁰⁰ Radi el-Esterâbâdî, *Şeyh Radi ale’ş-şafîye*, s. 266.

2.1.2. “ت” Olması

Fiillin kök harflerinden ilki “ت” harfi ise; ifti‘âl kalıbında çekimlendiğinde bu harf kalıptaki “ت” harfi ile birleştirildikten sonra şeddeli “ت” olur.

(اتَّبَعَ) uydu, tabi oldu¹⁰¹

Kur’an’da ilk harfi ت olan sadece تَبِعَ fiilidir ve اتَّبَعَ şeklinde idgam olarak geçmektedir. Örnek olarak Âl-i İmrân 3/53’teki اتَّبَعْنَا fiili verebiliriz.

2.1.3. “ث” veya “ي” Olması

Fiillin kök harflerinden ilki “ث” veya “ي” harfi ise; ifti‘âl kalıbında çekimlendiğinde bu harf “ت” harfi halini alıp kalıptaki “ت” harfi ile birleştirildikten sonra şeddeli “ت” olur.

(اتَّسَرَ) hazır oldu¹⁰²

اتَّعَرَ ثَعَرَ çocuğun dişleri bitti¹⁰³

Bu kısımda ilk harfi ث harfi olan fiilin çekimi ت olmakla birlikte ث olabileceğini de görüyoruz. اتَّعَرَ fiilini ثَعَرَ ve اتَّعَرَ olmak üzere iki şekilli çekimi meydana gelebiliyor.¹⁰⁴

Bazılarının da bu çekimde mesela ism-i failini مُتَّعِرٌ olarak dediklerini de görüyoruz. Bu harfin kaynamış hali ile üç farklı şekilde geldiğini belirtmiş olduk.¹⁰⁵

اتَّسَرَ kelimesi اتَّسَرَ diye de kullanılmaktadır.¹⁰⁶ Bunun da iki farklı şekli meydana gelmiş oldu.

¹⁰¹ Necla Yasdıman, *Adım Adım Kur’an Dili*, s. 486.

¹⁰² Necla Yasdıman, *Adım Adım Kur’an Dili*, s. 486.

¹⁰³ Necla Yasdıman, *Adım Adım Kur’an Dili*, s. 487.

¹⁰⁴ Akdağ, *Arap Dilinde Fiiller*, s. 22.

¹⁰⁵ Sibeveyhi, *el-Kitâb*, c. 4, s. 467.

¹⁰⁶ el-Hacc İbrahim, *Sarf Tercümesi*, s. 130.

İlk harfi ث ve ي den türeyerek ifti‘âlde çekimlenen bir fiil Kur’an’da bulunmamaktadır.

2.1.4. “ج” Olması

Sülâsî fiilin ilk harfi ج harfi ise bu fiil İfti‘âl bâbına girdiğinde kalıptaki ت harfi د harfine dönebilir. اِجْتَمَعَ fiilinin kalıplı hali اِجْتَمَعَ olabiliyorken bu kaideye göre اِجْدَمَعَ da olmaktadır. Kalıptaki ت harfi د olabiliyorken; ز ve ش e çevirmek de caiz değildir.¹⁰⁷ Ayrıca Radi el-Esterâbâdî bu tarzı şaz olarak belirtmiştir.¹⁰⁸

Kur’an-ı Kerim’de اِجْدَمَعَ tarzı bir kullanımın olmadığını görüyoruz.

2.1.5. “د” veya “ذ” Olması

Fiilin kök harflerinden ilki “د” veya “ذ” harfi ise; ifti‘âl kalıbında çekimlendiğinde bu harfler “ذ” harfine döner ve kalıptaki harfi ile birleşerek şeddeli “ذ” olur.

“وَإِذْكَرَ بَعْدَ أُمَّةٍ” (Yûsuf 12/45) [ذَكَرَ dan]¹⁰⁹

“دَمَعَ إِدْمَعَ gözyaşı döktü”¹¹⁰

Fâu’l-fiilinde harflerinden herhangi biri gelirse, kalıptaki ت harfi د harfine döner.

“(çevrilmiş şekli): إِذْكَرَ إِذْكَرَ (aslı) إِذْكَرَ”¹¹¹

¹⁰⁷ el-Halil b. el-Ahmed el-Ferâhîdî el-Ezherî, *Kitabu’l-huruf ve’l-edevat*, Thk: Hadi Hasan Hammud, el-matbaatü’s-şarkıyye, m. 2007- h. 1428, s. 210.

¹⁰⁸ Radi el-Esterâbâdî, *Şeyh Radi ale’s-şafiye*, s. 335.

¹⁰⁹ Sadi Çögenli, *Kur’ân ve Hadis Kaynaklı Arapça Dilbilgisi Sarf*, s. 340, (9. dipnot).

¹¹⁰ Çörtü, *Arapça Dilbilgisi Sarf Nahiv Edatlar*, s.105.

مُدَّكِر ifadesini kabul etmeyenler. ذ harfi ile ancak kaynarak gelebilir görüşü mevcut
مُدَّكِر veya مُدَّكِر gibi.¹¹² ذ harfinin hem idgam hem de ibdal yapılmayacağını belirtmiştir.¹¹³

Kur'an'da ilk harfi ذ den türeyip ifti'âlde çekimlenen bir tane fiil mevcuttur. O da دَخَلَ
den ذ tarzı kaynarak gelen Tevbe 9/57'deki مُدَّخِلَا kelimesidir.

Kur'an'da ilk harfi ذ den türeyip ifti'âlde sadece ذ şeklinde çekimlenen kelimeler
vardır. ذَكَّر dan türeyip Kamer 54/17'de مُدَّكِر şeklini almıştır.

2.1.6. “ز” Olması

Fiillin kök harflerinden ilki “ز” harfi ise; türeme esnasında bu harf kalıptaki “ت”
harfini “د” harfine dönüştürerek ikinci ve üçüncü harfini “ز” olacak şekilde getirir.

Kur'an'da ilk harfi ز den türeyip gelen fiillerin hepsi ز tarzı türeyerek gelmiştir. اَزْدَادُوا
olarak gelen Kehf 18/25'i örnek olarak verebiliriz

مُرْدَان olan kelime مُرْدَان şeklinde kaynarak da gelebilir diyen¹¹⁴ de idgam olmaz diyen
de mevcuttur.¹¹⁵

¹¹¹ İlhami Haktan, *Kural-Kaide-Örnekleriyle Arapça Dilbilgisi (Sarf ve Nahiv)*, s. 100.; Uralgiray, *İlk ve İleri Dilbilgisi: Modern Metodlu, Uygulamalı, Tahlilli ve Araştırmalı Arabça*, c. 1, s. 82.

¹¹² el-Halil b. el-Ahmed el-Ferâhîdî el-Ezherî, *Kitabu'l-huruf ve'l-edevat*, s. 201.

¹¹³ el-Halil b. el-Ahmed el-Ferâhîdî el-Ezherî, *Kitabu'l-huruf ve'l-edevat*, s. 208.

¹¹⁴ Radi el-Esterâbâdî, *Şeyh Radi ale's-şafîye*, s. 199.

¹¹⁵ el-Halil b. el-Ahmed el-Ferâhîdî el-Ezherî, *Kitabu'l-huruf ve'l-edevat*, s. 201.

2.1.7. “ص” Olması

Fiillin kök harflerinden ilki “ص” harfi ise; ifti‘âl kalıbında çekimlendiğinde bu harf kalıptaki “ت” harfini “ط” harfine dönüştürerek ikinci ve üçüncü harfini “صط” olacak şekilde yeni vezin haline getirir.¹¹⁶

İfti‘âl bâbına giren kelimenin ilk harfi ص harfi ise kalıptaki ت harfi ط harfine dönerek aynı benzeşme meydana gelir. مُصْطَرٍّ den مُصْطَرٍّ olması gibi. ص ve ط harfleri mahreçleri bakımından birbirlerine yakın harfler olduğundan ve ص ve ط harfi arasındaki ıtaktaki sıfat benzerliğinden dolayı bu tarz gelir.¹¹⁷

Başka bir bölümde ise ص harfinin idgam olmayacağını¹¹⁸ bazıları yapılacağını söyler ve مُصْطَرٍّ yaparlar.¹¹⁹ Bu tarz bir kullanım Kur’an’da geçmemektedir.

Kur’an’da ilk harfi ص dan türeyen fiillerin hepsi صط tarzında gelmiştir. Buna örnek Tâhâ 20/132’deki اصْطَبِرْ i örnek olarak verebiliriz.

2.1.8. “ض” Olması

Türeme esnasında “ت” harfini “ط” harfine dönüştürerek ikinci ve üçüncü harfini “ضط” olacak şekilde yeni vezin haline getirir.¹²⁰

¹¹⁶ Sadi Çöğenli, *Kur’ân ve Hadîs Kaynaklı Arapça Dilbilgisi Sarf*, s. 343, (12. dipnot).; Uralgiray, *İlk ve İleri Dilbilgisi: Modern Metodlu, Uygulamalı, Tahlilli ve Araştırmalı Arabça*, c. 1, s. 82, (30. B. dipnot).

¹¹⁷ Nevzat Hasan Ahmed, *el-Menhecû’l-vasfî fî kitabi Sibeveyh*, s. 128.

¹¹⁸ el-Halil b. el-Ahmed el-Ferâhîdî el-Ezherî, *Kitabu’l-huruf ve’l-edevât*, s. 208.

¹¹⁹ Soner Gündüzöz, *Sîvebeyh’te Kelime Yapısı*, Doktora Tezi, Samsun, 2012, s. 420.

¹²⁰ Sadi Çöğenli, *Kur’ân ve Hadîs Kaynaklı Arapça Dilbilgisi Sarf*, s. 344, (13. dipnot).

¹²¹ ”إِضْطَرَبَ :ضَرَبَ“

Bazen *ضَحَرَ* dan *إِضْجَرَ* olarak da gelebilir.¹²²

Bazen de *ضَجَع* dan *مُطَّجَعٌ* olarak da gelebilir.¹²³

Böylece 3 farklı şekilde okunduğunu görüyoruz.

Fakat Kur'an'da ilk harfi *ص* dan türeyen sadece bir fiil vardır. O da *صَطَّ* tarzında gelerek *المُضْطَرَّ* Neml 27/62 olmuştur

2.1.9. “ط” Olması

Türeme esnasında *ت* harfi *ط* harfine döner ve ek olan “ط” harfi ile birleşerek şeddeli “ط” olur.¹²⁴ ”إِطَّعَنَ :طَعَنَ“¹²⁵

Kur'an'da ilk harfi *ط* dan türeyen sadece bir fiil vardır. O da *طَّ* tarzı kaynayarak gelen *اِطَّلَعَ* 55'teki kelimesidir.

2.1.10. “ظ” Olması

Türeme esnasında *ت* harfi *ظ* harfine döner ve ek olan “ظ” harfi ile birleşerek şeddeli “ظ” olur.

”اِظْلَمَ (ظَلَّمَ) ظَلَّمَ يَظْلِمُ“¹²⁶ zalim oldu

¹²¹ Uralgiray, *İlk ve İleri Dilbilgisi: Modern Metodlu, Uygulamalı, Tahlilli ve Araştırmalı Arabça*, c. 1, s. 82.

¹²² el-Halil b. el-Ahmed el-Ferâhîdî el-Ezherî, *Kitabu 'l-huruf ve 'l-edevât*, s. 200.

¹²³ el-Halil b. el-Ahmed el-Ferâhîdî el-Ezherî, *Kitabu 'l-huruf ve 'l-edevât*, s. 201.

¹²⁴ Sadi Çögenli, *Kur'ân ve Hadîs Kaynaklı Arapça Dilbilgisi Sarf*, s. 341, (10. dipnot).

¹²⁵ Uralgiray, *İlk ve İleri Dilbilgisi: Modern Metodlu, Uygulamalı, Tahlilli ve Araştırmalı Arabça*, c. 1, s. 82.

¹²⁶ Necla Yasdıman, *Adım Adım Kur'an Dili*, s. 487.

Bu kelimeyi اِظْلَمَ ve اِظْلَمَ tarzı dışında¹²⁷ اِظْلَمَ kararlı¹²⁸ kullanımları da mevcuttur. Yani bu madde için toplamda 3 farklı okuyuş söylendiğini fark ediyoruz.

Fakat Kur'an'da ilk harfi ظ olan ifti'âl kalıplı bir fiil bulunmamaktadır.

2.1.11. “ل” Olması

Burada اِلْتَمَعَ fiilini duymamış olsan bile اِلْتَمَعَ tarzı idgamlı olarak okunabilir, bu hususta herhangi bir engel yoktur.¹²⁹

Kur'an'da böyle bir kullanım bulunmamaktadır.

2.1.12. “و” Olması

Fiilin sülâsî halinde ilk harfi و ise ifti'âl kalıbına girdiğinde و harfi ت 'ye dönüşüp kaynar. ت olarak gelir. وَفَى kökünden gelen bir fiil ifti'âl bâbında اِتَّقَى olarak gelir ve ism-i faili ise اِتَّقَى [اِتَّقَى] dir.¹³⁰ و ve ي nın kaynama sebebi: ت harfi illet harfinden sonra geldiğinde telaffuz zorluğu hasıl olur. Birbirine yakın mahreçleri olduğundan ibdal zorunluluğu meydana gelir. اِتَّصَلَ ve اِتَّسَرَ gibi.¹³¹

Kitabu'l-huruf ve'l edevat'ta:

“Bazı Arapların ise ilk harfi و harfi ile gelen kelimeleri mesela mazi fiili اِتَّعَدَ diye yaptıkları da olmuştur. Muzariyi يَأْتَعِدُ , ism-i faili ise مُؤْتَعِدٌ diye okudukları da mevcuttur. Ve iftealeden daha kuvvetlidir”¹³²denmektedir.

Kur'an'da يَأْتَعِدُ tarzı bir kullanım bulunmamaktadır.

¹²⁷ Akdağ, *Arap Dilinde Fiiller*, s. 21.

¹²⁸ Ahmet Yaşar, *Arapça'nın Temel Kuralları*, s. 88.

¹²⁹ Radi el-Esterâbâdî, *Şeyh Radi ale 'ş-şafiye*, s. 370.

¹³⁰ Ebü'l-Berekât Hâfızüddîn Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd en-Nesefî, *Nesefî Tefsiri*, Ravza Yayınları, c. 1. , İstanbul, 2003, s.153.; Sadi Çöğenli, *Kur'an ve Hadîs Kaynaklı Arapça Dilbilgisi Sarf*, s. 337, (8. dipnot).

¹³¹ Uralgiray, *İlk ve İleri Dilbilgisi: Modern Metodlu, Uygulamalı, Tahlilli ve Araştırmalı Arabça*, c. 1, s. 82, (30. A. dipnot).

¹³² el-Halil b. el-Ahmed el-Ferâhîdî el-Ezherî, *Kitabu'l-huruf ve'l-edevat*, s. 249-250.

birincinin ikinciye dönüşmesi itibak ve safirin üstünlüğü gitmemesi için caiz değildir. [ث'ye caizdir.]”¹³⁶

Fiilin ilk harfi eğer س harfi ise kalıpta türerken kalıptaki harfinin kök harfle idgam olabileceğini belirterek مُسَمِع örneğini veriyor.¹³⁷ Zemahşeri ise اِسْمَع yı desteklemeyerek اِسْمَع fiilindeki sin harfinin ذ ve ظ gibi olmadığını س şeklinde gelmeyeceğini belirtmiştir.¹³⁸ Bu tarz bir kaynamanın Kur'an-ı Kerim'de olmadığını görüyoruz.

İfti'âl bâbı hakkında Şeyh Radi ale's-ş-şafiye'de verilen örneklerden اِفْعَل kalıbı varmış gibi bir kaynamanın olduğunu anlıyoruz. Bu bahsettiğimiz kalıbın mazisi, muzarisi, ismi failli halini görüyoruz. Kalıbın mazisi şeklinde gelen اِضْحَرْ fiili, muzarisi şeklinde ise يَضْحَرُ fiilini, ism-i failli halini ise مُضْحِرٌ tarzında gelebiliyor. Fiilin ilk harfine göre bu ث، س، ص، harfleri kalıpta şeddeli olarak gelir.¹³⁹ Bunların bazı başlıklarını diğer harfleri gösterirken ele almıştık.

Şunu da unutmamak gerekir ki اِظْلَم tarzı her kaynayan ifti'âl bâbından değildir. اِظْلَم kelimesindeki gibi ki aslı اِذْ ظَلَم olarak gelmiştir. İfti'âl bâbıyla karıştırılmaması için dikkat edilmesi gerekmektedir.¹⁴⁰

¹³⁶ Radi el-Esterâbâdî, Şeyh Radi ale's-ş-şafiye, s. 368

¹³⁷ Nevzat Hasan Ahmed, el-Menhecû'l-vasfî fî kitabi Sibeveyh, s. 140.

¹³⁸ Radi el-Esterâbâdî, Şeyh Radi ale's-ş-şafiye, s. 328.

¹³⁹ Sibeveyhi, el-Kitâb, c. 4, s. 468.

¹⁴⁰ el-Hacc İbrahim, Sarf Tercümesi, Derseadet: Mahmut Bey matbaası, 1304, s. 192

2.2.3. Sülâsî Fiilin İkinci Harfinin İfti'âldeki Durumları

Mücerred fiilin ikinci harfinde ط, ظ, ض, ص, س, ز, ذ, د, ت harflerinden birisi var ise değişiklik meydana gelebiliyor. Bu değişiklik ise mazi malumları için فَعَّلَ veya فَعَّلَ; muzari malumu için يَفْعَلُ veya يَفْعَلُ; emr-i hazır malumunu فَعِّلْ veya فَعِّلْ; mastarını ise فَعَّلَال şeklinde okumanın da Çöğenli caiz olduğunu belirtiyor. Mazi fiilin meçhulü فَعَّلَ; muzari fiilin meçhulünü ise يُفَعِّلُ kalıbına girdiğini örnekle anlatıyor. Burada خَصَّمَ fiilini ele alarak اِخْتَصَّمَ ilk kendi şeklinde okunabildiği gibi bu kural dâhilinde mazi malumu خَصَّمَ veya خَصَّمَ; muzari malumu يَخَصِّمُ veya يَخَصِّمُ; emr-i hazır malumu خَصِّمْ veya خَصِّمْ mastarının da خَصَّام şeklinde okunabileceğini ele alıyor. Mazi ve muzari meçhulleri ise فَعَّلَ ve يُفَعِّلُ tarzında gelmektedir.¹⁴¹ Bu kaideye çoğunlukla د ve ص harfleri dahil olmuştur. Buna örnek olarak Kur'an-ı Kerim'de geçen Yâsîn 36/49'daki "يَخْتَصِمُونَ" kelimesini ve Yûnus 10/35'teki ayette geçen "يَهْدِي" kelimesini örnek verebiliriz. İki kelimenin de muzari malumları bu kaynayan kalıba göre gelmiştir. Burada kaynamış ifti'âl kalıbının kaynamamış kendi haline göre aynı manada olduğunu görüyoruz.

Bazı ifadelerin idgamı daha kuvvetlidir. Önceki paragrafta örnek verdiğimiz يَخْتَصِمُونَ ve يَهْتَدُونَ gelebileceği gibi kaynamış hallerinin gelmesi de uygundur.¹⁴²

Bu maddeye ek olarak ifti'âl bâbı hakkında Sibeveyhi *el-Kitab*'da اِفْتَلَّ den kastın اِفْتَلَّ olduğu ve bu tarz bir kullanımın az olduğunu belirterek: "Halil b. Ahmed'in ve Harun'un

¹⁴¹ M. Sadi Çöğenli, *Kur'an'da Geçen Fiillerin Morfoloji (Sarf) Yönünden Bir İncelenmesi*, s. 35.

¹⁴² el-Halil b. el-Ahmed el-Ferâhîdî el-Ezherî, *Kitabu'l-huruf ve'l-edevat*, s. 205.

bana insanların مُرْدَفِينَ de dediklerini söyledi. Kim böyle derse aslında bundan kasdın مُرْدَفِينَ dir.”¹⁴³ demiştir.

Bazen de يَقْتُل ve يَقْتُلُ olarak çekimlenebileceği fakat bu muzari harfin kesralanmayacağını belirtiyor. Zayıf olan görüşlerden birisi de kelimesinin başındaki hareketin hafzedilmesi ve kaf harfinin de harekelendirilmemesidir. Ortaya يَقْتُل (ilk iki harf harekesiz) gibi bir kelime çıkmaktadır. Bu tarz kullanımlar Kur'an'da bulunmamaktadır. Ayrıca bazen ism-i failin kâf harfinin kesralı ve fethalı hali (مُقْتَل ve مُقْتَل) ile de olabileceğini dile getiriyor.¹⁴⁴ مُقْتَل olarak da gelebilir.¹⁴⁵

Ayrıca ضَرَب ve ضَرَبَ tarzı isimleşmiş fiil de olabilir.¹⁴⁶

Bu harfleri birbirine katmama ve karışıklık olmaması için normal tarzda da getirilebilir.¹⁴⁷ Zaten iki harf kelime ortasında ise birbirine katmak olmaz görüşü de mevcut. اِسْتَرَّ veya اِفْتَلَّ gibi.¹⁴⁸

Bu maddemizde tef'il ile ifti'âl bâblarının bu maddede çok fazla kalıpsal ortak yönünün olduğunu işledik. Fakat burada örneklendirmede konumuzdan çok sapmamak için tef'il bâbına benzeyen sadece bir örnek vermeyi düşünüyoruz. Bakara 2/266'da geçen اِخْتَرَفَتْ kelimesi ile Enbiyâ 21/68'de geçen حَرَّقُوهُ kelimeleri aynı manalarda “Yakmak” olarak gelmiştir.

Burada ifti'âl bâbı ile gelip kural dışı farklı kaynamaya uğrayan kelime kalıbına benzer bir ifade lugavi ibdalde karşımıza çıkıyor. Belirttiğimiz master kalıplarından biri فَعَّال idi ve burada bu kalıba benzer bir ifade olup aslı قَرَّاط olarak gelen kelimeyi ر harfi ي harfine

¹⁴³ Sibeveyhi, *el-Kitâb*, c. 4, s. 444. Enfal suresinin 9. Ayetinde olan bu kelimenin Diyanet Kur'an-ı Kerim'inde مُرْدَفِينَ olarak geçtiğini görüyoruz.

¹⁴⁴ Radi el-Esterâbâdî, *Şeyh Radi ale's-şafîye*, s.367-368.

¹⁴⁵ Mehmed Zihni, *el-Müntehab ve'l-muktadab fi kavaidi's-sarf ve'n-nahv*, s. 236.

¹⁴⁶ Gündüzöz, *Sîvebeyh'te Kelime Yapısı*, s. 183.

¹⁴⁷ Radi el-Esterâbâdî, *Şeyh Radi ale's-şafîye*, s. 338.

¹⁴⁸ <https://blogs.transparent.com/arabic/assimilation-in-arabic/>

dönüşmüş القيراط [parmak] şekliyle gelmesiyle kalıpların arasında birbirlerine geçiş de olabileceğini görebiliyoruz.¹⁴⁹

2.2.4. İnfi ‘âl’in Bazı Kaynamalarda İfti‘âle Benzemesi

Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir hususu da belirtmek gerekiyor. Bazen infi‘âl bâbındaki kelime kaynaması ile ifti‘âl bâbındaki kelime kaynaması birbirine benzeyebilir. Örneğin; وَجَلَ fiilini infi‘âl bâbında çekmek istediğimizde اِنْوَجَلَ olarak okunması gerekirken bu kelimenin اَوَجَلَ olarak kaynamaya uğradığını misal fiilde gelen bu ifadede و’ın katlandığını görüyoruz.¹⁵⁰ Radi el-Esterâbâdî de misal-i vavi ile önceki örneğimizle beraber misal-i yai’nin de katlanma örneğini يَسِر dan اَيَّسَرَ ile göstermiştir.¹⁵¹ Bu iki bâbı birbirine karıştırmama konusunda dikkatli olunmalıdır. Fakat Kur’an’da ister misal-i vavi olan ister misal-i yai olarak infi‘âlden gelen وَ ve يَ tarzı bir katlanma bulunmamaktadır.

2.2.5. Tef‘âul Manasında Gelince İfti‘âl Bâbındaki Geliş Şekli

İfti‘âl bâbı ecvette iki tarz gelebilir. Bu tarzlardan birincisi ister illetli hali olan اِجْتَاؤُوا ile; ikincisi ister illetsiz hali olan اِجْتَوَوْا ile olabilir. Eğer kökün tefâ‘ul bâbındaki (ilalsiz gelip müşaraket) anlamı¹⁵² kastedecek ise illetsiz hali اِجْتَوَوْا [geçmek, koşmak] kullanılır. İfti‘âl bâbı kendi kalıbında kullanılacaksa اِجْتَاؤُوا ile illetlisi kullanılır. İletli kullanımın daha fazla olduğunu görüyoruz.¹⁵³

¹⁴⁹ Bulut, *Arap Dili Araştırmaları I Sesler Lugavî İlk Sığa Meselesi Terkibî İştikâkın Sınırı*, s. 74.

¹⁵⁰ Sibeveyhi, *el-Kitâb*, c. 4, s. 455

¹⁵¹ Radi el-Esterâbâdî, *Şeyh Radi ale’ş-şafiye*, s. 358.

¹⁵² el-Hacc İbrahim, *Sarf Tercümesi*, s. 144.

¹⁵³ el-Halil b. el-Ahmed el-Ferâhîdî el-Ezherî, *Kitabu’l-huruf ve’l-edevat*, s. 261.

2.2.6. İstif'âl Bâbının Bazı Durumlarda İfti'âl'e Benzemesi

İfti'âl bâbına benzemesi: Dikkat edilmesi gereken hususlardan biri lefif-i makrun olan fiillerin istif'âl bâbı çekimlerinde kökteki üçüncü harfinin düşmesiyle yeni oluşan kelimenin İfti'âl bâbına benzemesidir. Mesela حَيَّ fiili istif'âl bâbında türediğinde bazen اسْتَحْيَتْ tarzında geldiği de olur ki bu durumda İfti'âl kalıbından türemiş gibi görülür.¹⁵⁴

Radi el-Esterâbâdî: “أَطَاعَ سِيبِصَيْحِي onun aslının اسْطَاعَ de gelir. اسْتَغْلَى de gelir. اسْتَغْلَى şazdır. Sibeveyhi onun aslının اسْطَاعَ olduğunu ve [اسْطَاعَ] muzarisinin dammeli اسْتَغْلَى olduğunu demiştir. Ferra [Sibeveyhi'nin aksine istif'âldeki] hemzenin fetha yapılmasının ve tâ'nın hazfolmasının şaz olduğunu ve muzarisinin de fetha ile olduğunu demiştir.”¹⁵⁵

Burada اسْطَاعَ kelimesi Sibeveyhi'ye göre if'âl bâbını س eklenerek çekimlendikten sonra değişiklikler yaparak ifti'âl kalıbını çağrıştırmayı sağlamıştır. Ama Ferra'ya göre zaten bu istif'âl bâbındandır ve س kalıptan dolayı gelir. Aslen istif'âl bâbında olan ama değişip اسْطَاعَ tarzı gelen kelime sadece Kehf 18/97'de اسْطَاعُوا ve Kehf 18/82 تَسْطَعُ de bulunmaktadır. İfti'âl ile karıştırılmamalıdır.

2.2.7. Ecvef ve Nakısın Yazımı

Nakısla ilgili fiil ister ی ile ister و ile bitsin ی şeklinde yazılır.

”¹⁵⁶ اسْتَرَى (yerine اسْتَرَى) satın aldı.

Nakısın mastar çekiminde و veya ی'lar hemze olur.

”¹⁵⁷ اسْتَرَاءُ (yerine اسْتَرَاءُ'den شَرَى) satın aldı

¹⁵⁴ Sibeveyhi, *Kitabu Sibeveyh*, 1 c'de 1-2., c. 2, s. 389.

¹⁵⁵ Radi el-Esterâbâdî, *Şeyh Radi ale's-şafîye*, s. 233.

¹⁵⁶ Ateş, Yazıcı, Çetin, *Arapça Dilbilgisi*, s. 127.

İsm-i fail yapıldığında nakıs fiillerdeki و harfleri ي'ya döner. Normalde الْمُشْتَرَوْ olması gerekirken الْمُشْتَرِي şeklinde gelmiştir.¹⁵⁸

Nakıs fiil ifti'âl bâbının ism-i mefulünde türetildiğinde kelimelerin ikil مُصْطَفَيْن ve çoğulları مُصْطَفَوْنَ diye yapılır. İzafette muzaf olduklarında ise مُصْطَفَوُ اللَّهِ ve مُصْطَفَى اللَّهِ şeklinde olurlar.¹⁵⁹

Ayrıca nakısın sonundaki dammesi ve iki sakinin yan yana gelmemesinden dolayı da harf düşürülür. Tenvin ayn harfine gelir. مُهْتَدِي olması gerekirken مُهْتَدٍ olmuştur.¹⁶⁰

Ecvef ister و ister ي'lı olsun illetler elife dönerler. Normalde اِشْتَوَق، يَشْتَوِقُ olan fiiller اِشْتَقَ، يَشْتَقُ olarak gelirler. İlletten önceki fethalı olduğundan elife dönmüştür. Meçhulleri normalde اُشْتَوِقَ، اُشْتَقَ olması gerekirken اِشْتَقَ، اُشْتَقَ olarak gelmektedir.¹⁶¹

Ecvefin mastarında ifti'âlde vav harfinin ya harfine döndüğünü görüyoruz. اِجْتَزَتْ fiilinin mastarının اِجْتِازًا olarak gelmesi gibi.¹⁶²

Ecvef fiil ifti'âl bâbı ile çekildiğinde ism-i fail ve ism-i mefulü (مُفْتَالٌ) vezni ile gelir.

“Hile yapılan (ism-i mef'ûl) مُحْتَالٌ hile yapan (ism-i fâil) مُحْتَالٌ hile yaptı اِحْتَالَ”¹⁶³

İlalden dolayı değişerek ismi meful ismi faile benzer bir şekilde gelmiştir. Cümlelerin bağlamına göre manaları şekillenecektir.¹⁶⁴

¹⁵⁷ Ateş, Yazıcı, Çetin, *Arapça Dilbilgisi*, s. 132-133.

¹⁵⁸ el-Hacc İbrahim, *Sarf Tercümesi*, s. 158.

¹⁵⁹ el-Halil b. el-Ahmed el-Ferâhîdî el-Ezherî, *Kitabu'l-huruf ve'l-edevât*, s. 163.

¹⁶⁰ el-Hacc İbrahim, *Sarf Tercümesi*, s. 159.

¹⁶¹ el-Hacc İbrahim, *Sarf Tercümesi*, s. 141.

¹⁶² el-Halil b. el-Ahmed el-Ferâhîdî el-Ezherî, *Kitabu'l-huruf ve'l-edevât*, s. 124.

¹⁶³ Mustafa Meral Çörtü, *Arapça dilbilgisi-sarf*, s. 184.

¹⁶⁴ Mehmed Zihni, *el-Müntehab ve'l-muktadab fî kavaidi's-sarf ve'n-nahv*, s. 273-274.

2.2.8. İsm-i Tasgir Yapımı

İsm-i fail için: İsm-i fail olan bir kelimenin ism-i tasgiri yapılırken مُعْتَلِم kelimesi مُعْتَلِم olarak değişir. Yani kalıba dökmek istersek مُفْتَعِل kelimesinin مُفْتَعِل olarak değişmesi karşımıza çıkmış olur.¹⁶⁵

İdgamlı kelimedenden yapılırsa ism-i tasgiri için مُذَكَّر in مُذَكَّر olması gibi aynı kalıp kullanılır.¹⁶⁶

Ecvef fiilden türetililen ifti‘âl kalıplı ism-i fail ise مُخْتَار kelimesinin ismi tasgiri مُخَيَّر veya مُخَيَّر olarak gelir.¹⁶⁷ Bu kaidedeki örneklerden bu konunun bir nevi مُفْتَعِل ve مُفْتَعِل olmak üzere iki farklı kalıpta gelebileceğini görüyoruz.¹⁶⁸

Mastarın da اِفْتَعَال den اِفْتَعِل kalıbıyla gelebileceğini اِفْتَقَار ve اِفْتَقِير ile örneklendirebiliriz.¹⁶⁹ Kur’an’da bu tarz kullanımlar bulunmamaktadır. Necm 53/28

2.2.9. Şaz Telaffuz Edilen Yerler

İfti‘âl bâbından gelen şaz kıraatler bulunabiliyor. Bunlardan bazıları:

“وَمَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا”¹⁷⁰ “Oysa onların bu konuda bir bildikleri yok; sadece zanna uyuyorlar. Zan ise asla gerçek bilginin yerini tutamaz.”¹⁷¹ ayetinde bulunan يَتَّبِعُونَ fiili İbn Mesud’a göre اِتَّبَاع şaz olarak okunmaktadır.¹⁷²

¹⁶⁵ Sibeveyhi, *Kitabu Sibeveyh*, 1 c’de 1-2., c. 2, s. 110.

¹⁶⁶ Sibeveyhi, *Kitabu Sibeveyh*, 1 c’de 1-2., c. 2, s. 111.

¹⁶⁷ Sibeveyhi, *Kitabu Sibeveyh*, 1 c’de 1-2., c. 2, s. 111.

¹⁶⁸ Gündüzöz, *Sibeveyh’te Kelime Yapısı*, s. 266.

¹⁶⁹ Gündüzöz, *Sibeveyh’te Kelime Yapısı*, s. 194.

¹⁷⁰ Necm 53/28

¹⁷¹ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

¹⁷² Ebu Abdillah el-Huseyn b. Ahmed b. Himdan, *el-Kıraatu’s-şazzetu libni Haleveyh*, Thk: Muhammed İd eş-Şa‘bani, Daru’s-sahabe li’t-turas, Tanta, h. 1428/ m. 2008, s. 217.

Bir diğerk şaz kıraat de “وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَادْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ”¹⁷³ “Hatırlayın ki, sizden sağlam bir söz almış, üzerinize de dağı kaldırmıştık. "Size verdiğimizi sıkı tutun, onda bulunanları daima hatırlayın; umulur ki korunursunuz" (demiştik).”¹⁷⁴ ayetindeki وَادْكُرُوا kelimesini ‘Ameş şaz olarak وَادْكُرُوا diye okumuştur.¹⁷⁵

Şaz kıraatler dışındaki şaz durumlara örnek olarak ise يَتَّقِي ve يَتَّسِعُ kelimelerini verebiliriz. Normalde bu fiillerin iki tane ت harfli olarak gelmesi gerekirken biri düşürölür ve şaz bir telaffuz haline gelmiş olur.”¹⁷⁶Ek olarak يَتَّخِذُ örneğini verebiliriz. Bu örnek kullanımlar şaz olarak addedilir. Ve ism-i fail ise مُتَّخِذٌ, مُتَّخِذٌ olur.¹⁷⁷ İfti‘âlin bu tarz kullanımı Kur’an’da bulunmamaktadır.

Bu ifadelere ek olarak يَتَّقِي fiilinin farklı mazi tarzlarında hazfı vardır ki bu durumda muzarileri de değışecektir. Aslı اتَّقَى olan تَقَى kelimesindeki gibi. Bu ifadenin harekelendirilmesini رَمَى يَرْمِي gibi ele almak istenmiştir. Diğeri de تَقَى tarzında gelmesidir. Bu ifadenin harekelendirilmesi جَهَلَ يَجْهَلُ gibi örneklendirilmiştir. Mazi ve muzaride ifti‘âl bâbının harflerinin bu tarz hazf olarak kullanımları Kur’an’da bulunmamaktadır.¹⁷⁸

Diğerk şaz durum da bazen ifti‘âl bâbında çekimlenen ilk ت ‘si س olabilir. اتَّخَذَ olarak okunmak istenen fiilinin اسْتَخَذَ fiiline dönüşmesi tarzı olan okuyuş şaz okuyuştur.¹⁷⁹ Başka bir görüş ise bu kelimenin تَخَذَ kökünden gelip اتَّخَذَ şeklinde İfti‘âl bâbına girdikten sonra ilk

¹⁷³ Bakara 2/63

¹⁷⁴ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

¹⁷⁵ Ebu Abdillâh el-Huseyn b. Ahmed b. Himdan, *el-Kıraatu ‘ş-şazzetu libni Haleveyh*, s. 22.

¹⁷⁶ el-Halil b. el-Ahmed el-Ferâhîdî el-Ezherî, *Kitabu ‘l-huruf ve ‘l-edevât*, s. 214.

¹⁷⁷ Radi el-Esterâbâdî, *Şeyh Radi ale ‘ş-şafiye*, s. 372.

¹⁷⁸ Radi el-Esterâbâdî, *Şeyh Radi ale ‘ş-şafiye*, s. 372.

¹⁷⁹ el-Halil b. el-Ahmed el-Ferâhîdî el-Ezherî, *Kitabu ‘l-huruf ve ‘l-edevât*, s. 214.

te harfinin sin harfine dönüşüp اِسْتَحَدَ olmasıyla meydana geldiğini söyler.¹⁸⁰ Şafîye Şerhi kitabında ise: “Sibeveyhi bazı Araplarda اِسْتَحَدَ فُلَانٌ اَرْضًا cümlesini اِسْتَحَدَ manasında olduğunu demiştir. اِسْتَحَدَ nin aslının اِتَّخَذَ اَرْضًا den olması caizdir; ikinci tâ hazfedilir.”¹⁸¹ Böyle bir kullanım Kur’an’da bulunmamaktadır.

2.2.10. İfti’âl’e Mülhak Türetmeler Olabilir

İfti’âl kalıbından türeyen ifadeler de olabilir. Örneğin; الرِّعَاشُ kelimesinin الرِّعَاشُ olması gibi.¹⁸²

Bu türemeyi kalıpsal değil sadece mana açısından ele alanlar da vardır. el-Hacc İbrahim: “Zira مُرْتَعِشٌ رَعِشَ manasına olup مُرْتَعِشٌ dahi titreyici demektir ve bunların ikisinin dahi huruf-ı usulü (ر ع ش) harfleri olup onlardan ma ada olan harflerin zaid olduğu bil iştikak sabittir.”¹⁸³ demiştir. Kur’an’da böyle bir kullanım bulunmamaktadır.

2.2.11. İfti’âl Bâbı İle Kullanılıp İnfi’âl Bâbı İle Kullanılmayan Kelimeler

Bu kelimeler üçlü mücerred halindeki ilk harfî “ن، و، ر، ل ve م” harflerinden biri olup mutavaat mana verilmek istenirse ifti’âl bâbı ile türetilir. وَصَلَ den eğer mutavaat yapılacaksa

¹⁸⁰ Radi el-Esterâbâdî, Şeyh Radi ale’ş-şafîye, s. 328.

¹⁸¹ Radi el-Esterâbâdî, Şeyh Radi ale’ş-şafîye, s. 371-372.

¹⁸² el-Halil b. el-Ahmed el-Ferâhîdî el-Ezherî, Kitabu’l-huruf ve’l-edevât, s. 240.

¹⁸³ el-Hacc İbrahim, Sarf Tercümesi, s. 63.

“إِنُوصَلْ” değil ifti‘âlden çekimlenerek “إِتَّصَلَ” denir. Diğer harfler için de “إِنُتَمَى، إِرْتَمَى، إِنْتَفَى” fiillerini örnek olarak verebiliriz. Bunların infî‘âl değil ifti‘âl vezinli halleri gelmektedir.¹⁸⁴

2.2.12. İfti‘âl Bâbına Girmiş İsm-i Mensuplar

Yâ harfi kelimenin sonunda ve kendinden önceki kesralı ise bu yâ harfi düşebiliyor. Eğer bu elif harfi ise o da düşürülebilir. Bu durumda ism-i fail olarak gelen الْمُسْتَقِي kelimesinin kendi yâ harfinin düşmesiyle ism-i mensupta “الْمُسْتَقِي” olarak geldiğini görüyoruz.¹⁸⁵

2.2.13. İfti‘âl Bâbından Olup Farklı Şekilde Gelen Ek Harfler

Corci Zeydan;

“Süryanice’de ((ت)) sülâsî mücerredî söylemeden önce getirilen ((تَفَعَّل)) eklenmesiyledir. İbranice’de hemze ە’ya döner ve onlar ((تَفَعَّل)) derler. Şu anda bize göre ((تَفَعَّل)) ve ((تَفَعَّل)) ve ((تَفَعَّل)) hepsi aynı manadadır ve hepsi mutavaatî ifade ederler. Hepsinin arasındaki ortak edat ات olduğundan تَفَعَّل ve تَفَعَّل kalıpları تفاعل تفاعل nın yerine tercihe göre geçebilir”¹⁸⁶

Kur’an’da bu tarz bir kullanımın olmadığını görüyoruz.

Ayrıca Corci Zeydan;

¹⁸⁴ Radi el-Esterâbâdî, Şeyh Radi ale’ş-şafiye, s. 42. Radi el-Esterâbâdî’nin aynı kaideye م harfini eklemesine rağmen verdiği اَمَحَى اَمَحَى örneğiyle م harfinin de infî‘âl vezinli gelebileceğini belirtmiş olduğunu görüyoruz.

¹⁸⁵ Radi el-Esterâbâdî, Şeyh Radi ale’ş-şafiye, s. 114.

¹⁸⁶ Corcî Zeydan, el-Felsefetü l-lugaviyye ve l-Elfâzi l-arabiyye, Muracaat ve Talik: Murad Kamil, Daru’l-Hilal, 1969, s. 89-90.

“Bazı Mısır ahalisi Süryanilerdeki gibi konuşuyorlar ve اِجْتَمَعَ 'da ((اُجْتَمَعَ)) ve اِزْتَفَتْ 'de ((اُزْتَفَتْ)) diyorlar. Bunlardan en ilginç olanı bu sigayı اِنْفَعَلَ yerine de kullanmalarıdır. ن ile olan ((اِنْكَسَرَ)) nın yerine ت ile olan ((اُتْكَسَرَ)) 'yı ve اِنْقَطَعَ 'da ((اُتْقَطَعَ))yı kullanıyorlar.”¹⁸⁷

Yani اِنْفَعَلَ ve اِفْتَعَلَ yerine اِنْفَعَلَ ile değiştirerek kullanıyorlar. Kur'an'da böyle bir kullanımın da olmadığını görüyoruz.

2.2.14. Terhîm Olması

Terhîm “kelimenin son kısmının ihmal edilmesi” meydana gelebilir. Terhîmin bu ihmalî kelimenin son harfinin başka bir harf ile değiştirilmesi olarak gerçekleşebilir. Örnek olarak: اِحْتَسَبَ kelimesinin اِحْتَسَى olarak; اِعْتَمَدَ kelimesinin اِعْتَمَى olarak; اِحْتَفَلَ kelimesinin اِحْتَفَى olarak geldiğini görüyoruz.¹⁸⁸ Kur'an'da böyle bir kullanım bulunmamaktadır.

Terhîmin bir diğer şekli de son harfinin düşmesi olarak gelebilir. Bu Kur'an'da iki yerde geçmektedir. Normalde الْمُهْتَدِي olarak gelmesi gereken kelime الْمُهْتَدٍ olarak gelmiştir, İsrâ 17/97 ve Kehf 17'de görmekteyiz. Bunun dışında farklı tarzda bir terhîm türü Kur'an'da geçmemektedir.

2.2.15. Orta Hece Düşmesi

Bazen de مُفْتَعَلْ kalıbına girmiş gibi orta harfin harekesi düşen kelime de görebiliyoruz. مُنْتَفَح gibi.¹⁸⁹ İsm-i fail tarzında olan bu düşme Kur'an'da geçmemektedir.

¹⁸⁷ Corcî Zeydan, *el-Felsefetü 'l-lugaviyye ve 'l-Elfâzi 'l-arabiyye*, s. 90.

¹⁸⁸ Corcî Zeydan, *el-Felsefetü 'l-lugaviyye ve 'l-Elfâzi 'l-arabiyye*, s. 105

¹⁸⁹ Gündüzöz, *Sîvebeyh 'te Kelime Yapısı*, s. 212.

Fakat fiil olarak يَتَّقِهِ kelimesi Nûr 24/52 de geçmektedir. en-Neseî'nin Tefsirinde:

“<<يَتَّقِهِ>> Ebu Amr'a ve Ebubekir'e göre <<ه>> kesralıdır. Diğerlerine göre <<ق>> ve <<ه>> kesralıdır.”¹⁹⁰ geçmektedir.

2.3. İfti 'âlde Bazı Farklı Kullanımlar

a. Bazı araplar اضْطَجَعَ yerine اِطْجَعَ demektedir ve ض yerine ل harfini getirmektedirler.¹⁹¹ Bu şaz bir kullanımdır. Nitekim Kur'an'da böyle bir kullanım bulunmamaktadır.

b. اِهْتَالَ Kalıbı İfti'âlden Dönmemiştir.¹⁹²

c. اِسْتَكَنَّ fiilini اِسْتَكَّانَ tarzında işba' yapmak şazdır.¹⁹³

d. ifti'âl'i هَفَعَلَ tarzı okumanın hükmü yoktur.¹⁹⁴

3. Örnekler

3.1 . İfti'âl Bâbı'nın Hadis, Şiir, Deyim ve Atasözlerindeki Örnekleri

Hadisten;

“إِذَا وُسِّدَ الْأَمْرُ إِلَى غَيْرِ أَهْلِهِ فَانْتَظِرِ السَّاعَةَ.”¹⁹⁵ İş ehil olmayana verilince kıyameti bekle.

¹⁹⁰ Ebü'l-Berekât Hâfızüddîn Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd en-Neseî, *Neseî Tefsiri*, Mütercim: Şerafettin Şenaslan, Ravza Yayınları, İstanbul, 2007, c. 6, 1. Bas., s. 358.

¹⁹¹ el-Halil b. el-Ahmed el-Ferâhîdî el-Ezherî, *Kitabu'l-huruf ve'l-edevat*, s. 214.

¹⁹² Radi el-Esterâbâdî, *Şeyh Radi ale's-şafiye*, s. 8.

¹⁹³ Radi el-Esterâbâdî, *Şeyh Radi ale's-şafiye*, s. 26.

¹⁹⁴ Radi el-Esterâbâdî, *Şeyh Radi ale's-şafiye*, s. 327.

¹⁹⁵ İsmail Lütfi Çakan, *Hadislerle Gerçekler İslam Öncelikli Bir Hayat İçin*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 2008, 2. Bas., s. 535.

دَعُونِي مَا تَرَكْتُكُمْ، إِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِسُؤَالِهِمْ وَاخْتِلَافِهِمْ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ، فَإِذَا نَهَيْتُكُمْ عَنْ

شَيْءٍ فَاجْتَنِبُوهُ، وَإِذَا أَمَرْتُكُمْ بِأَمْرٍ فَأَتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ.

Ben sizi kendi halinize bıraktığım sürece siz de beni kendi halime bırakınız. Zira sizden öncekiler gerekli gereksiz soru sormaları ve peygamberleri hakkında ihtilafa düşmeleri yüzünden helak oldu. Binaenaleyh ben sizi neden nehyetmişsem ondan derhal kaçınınız, size neyi emrettiysem gücünüz ölçüsünde onu yerine getirin.”¹⁹⁶

Şiirden;

أَعَلَّمَهُ الرَّمَایَةَ كُلَّ یَوْمٍ فَلَمَّا اسْتَدَّ سَاعِدُهُ رَمَایَیَ

*Ona her gün ok atmayı öğretirdim
Bileği düzelip de dürüstçe atmaya başladığı
Gün, ilk işi beni hedef yapmak oldu.*”¹⁹⁷

”كُلَّمَا أَدَّبَنِي الدَّهْرُ أَرَانِي نَقْصَ عَقْلِي

وَإِذَا مَا إِرْدَدْتُ عِلْمًا زَادَنِي عِلْمًا بِجَهْلِي”¹⁹⁸

Zamanın beni her terbiye etmesi

Bana aklımın eksik olduğunu gösterdi.

Aklım arttığında

Cehaletime dair bilgim arttı.

Deyimden,

فَتَرَهُ انْتِقَالِيَّةً

¹⁹⁶ Çakan, *Hadislerle Gerçekler İslam Öncelikli Bir Hayat İçin*, s. 535.

¹⁹⁷ Muallim Naci, *Arap Edebiyatında Deyimler ve Atasözleri Sânihatü'l-Arab*, Hazırlayan: Ömer Hakan Özalp, Yeni Zamanlar Yayınevi, İstanbul, 2002, s. 378-389. Ayrıca aynı kitabın 378-379. sayfalarında yer alan bilgiye göre Asmaî اسْتَدَّ kelimesinin ارْدَدْتُ olduğunu da aktarmıştır. Meşhur rivayet س harfi ile.

¹⁹⁸ ____ , *Divanu'ş-Şaafi ve hikmetuhu ve kelimatu's-saire*, Cem-Zabd ve Şerh Eden: Yusuf Ali Bedîvî, Mektebetu daru'l-fecr, Dimeşk, m. 2000-h. 1421, 1. Bas., s. 114.

Geçiş dönemi”¹⁹⁹

قَدَّمَ افْتِرَاحًا “

Teklif sunmak/ öneri sunmak”²⁰⁰

مُتَّسِعٌ مِنَ الْوَقْتِ “

Geniş vakit, yeterli vakit”²⁰¹

Atasözünden;

اتَّخَذَ اللَّيْلُ جَمَلًا “

Türkçedeki benzeri: İşleyen demir ısıldar.”²⁰²

اتَّسَعَ الْخَرْقُ عَلَى الرَّاقِعِ “

Delik büyük yama küçük.”²⁰³

Ek olarak sadece meçhulleri kullanılanlardan örnekler;

“رَنُكُ الْوُجُوْدِ اَلْوُجُوْدُ اَلْوُجُوْدِ” Renk Parladi.

اَنْتَشَفَ Bozuldu.”²⁰⁴

¹⁹⁹ Hasan Akdağ, *Arap Dilinde Deyimler ve Atasözleri*, Tekin Kitapevi, Konya, s. 309.

²⁰⁰ Abdu'l-Kâdir el-Halef, *Arapça Deyimler Sözlüğü Türkçe Karşılıklarıyla Birlikte-El-mütelaazimatü'l-lafziyyetü's-şaiatü li'n-natigine bi gayri'l-Arabiyye*, Neşre Hazırlayan: Osman Doğan, İsar yayınları, 1. Bas., İstanbul, 2017, s. 61.

²⁰¹ el-Halef, *Arapça Deyimler Sözlüğü Türkçe Karşılıklarıyla Birlikte-El-mütelaazimatü'l-lafziyyetü's-şaiatü li'n-natigine bi gayri'l-Arabiyye*, s. 37.

²⁰² Numan Yazıcı, *Arapça-Türkçe/ Türkçe-Arapça Atasözleri ve Deyimler*, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2003, s. 204.

²⁰³ Yazıcı, *Arapça-Türkçe/ Türkçe-Arapça Atasözleri ve Deyimler*, s. 268.

²⁰⁴ Nusrettin Bolelli, “Arap Dilini Anlama Ekseninde Mechûl Fiillerin Yeri ve Değerlendirilmesi”, *İ.Ü. Şarkiyat Mecmuası*, (2013-1) 32-75, S. 22, s. 52-53

3.2. İfti‘âl Bâbı’nın Cerr Harfleri ile Örnekleri

- İster cer harfli ister cer harfsiz gelsin mefulün bihi aynı anlama gelecek fiillere örnek;

إِلَى harf-i cerri için

Kardeşimin özlemini çekiyorum. ²⁰⁵ اِسْتَشْتُ أُخْتِي = اِسْتَشْتُ إِلَى أُخْتِي

مِنْ harf-i cerr için

²⁰⁶ اِسْتَحَرْتُ الرِّجَالَ زَيْدًا = اِسْتَحَرْتُ مِنَ الرِّجَالَ زَيْدًا “(Adamlardan Zeyd’i tercih ettim.)”

3.3. İfti‘âl Bâbı’nın Kur’an-ı Kerim’deki Örnekleri

Kur’an’da bazı fiillerin çok fazla çekimlerinin olduğunu tespit ettik. Bu fiiller اِتَّبَعَ، اِخْتَلَفَ، اِسْتَوَى، اِشْتَرَى، اِعْتَدَى، اِفْتَرَى، اِهْتَدَى، اِتَّقَى dır.

Bu çalışmada ift‘âl bâbı ile ilgili örnekleri *Mu‘cemu’l-Müfehres li elfâzi’l-Kur’âni’l-Kerîm* adlı sözlükte geçen kelimeleri inceledik.²⁰⁷ Örnekleri verirken mazi fiil, muzari fiil, emir fiil, ism-i fail ve ism-i mefullerden faydalandık.

Ayetlerin meallerini de Diyanet İşleri Başkanlığı’nın internet sitesindeki Kur’an-ı Kerim mealini esas aldık.²⁰⁸

اِتَّخَذَ - يَتَّخِذُ - اِتَّخَذَ

²⁰⁹ ذَوَقَالُوا اِتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا

²¹⁰ “"Rahmân çocuk edindi" dediler.”

²⁰⁵ Mustafa Kurt, *Arap Dilinde Cer Harfleri*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 318.

²⁰⁶ Mustafa Kurt, *Arap Dilinde Cer Harfleri*, s. 321.

²⁰⁷ Muhammed Fuad Abdu’l-Baki, *el-Mucemü’l-müfehres li elfâzi’l-Kur’âni’l-Kerîm*, Daru’l-Hadis, Kahire, m. 2007/ h. 1428.

²⁰⁸ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²⁰⁹ Meryem 19/88

”²¹¹وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَتَوَسَّعَ مَا يُنْفِقُ فُرُبَاتٍ عِنْدَ اللَّهِ وَصَلَواتِ الرَّسُولِ...”

“Bedeviler arasında öyleleri de vardır ki, Allah’a ve âhiret gününe inanır, hayır yolunda harcadıklarını Allah’a yakın olmak ve peygamberin duasını almak için vesile sayar. Bilesiniz ki bunlar kendileri için bir yakınlık vesilesidir...”²¹² ()

إِئْتَفَكَ - يَأْتِفُكَ - إِيْتَفَاكَ

”²¹³وَالْمُؤْتَفِكَةَ أَهْوَى

”²¹⁴Altı üstüne getirilmiş şehirleri de O helâk etti.”

إِئْتَلَى - يَأْتَلِي - إِيْتَلَاء

وَلَا يَأْتَلِ أُولُوا الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَى وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا”²¹⁵”²¹⁵أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَاللَّهُ عَفُورٌ رَحِيمٌ

“İçinizden yardım sever ve zengin olanlar akrabaya, yoksullara ve Allah yolunda hicret edenlere artık bir şey vermeyeceğiz diye yemin etmesinler. Bağışlasınlar, hoş görsünler; Allah’ın sizi bağışlamasını arzu etmez misiniz? Allah çok bağışlayıcıdır, çok esirgeyicidir.”²¹⁶

إِئْتَمَرَ - يَأْتِمِرُ - إِيْتِمَار

وَجَاءَ رَجُلٌ مِنْ أَقْصَا الْمَدِينَةِ يَسْعَى قَالَ يَا مُوسَى إِنَّ الْمَلَائِكَةَ يَأْتِمِرُونَ بِكَ لِيَقْتُلُوكَ فَاخْرُجْ إِنِّي لَكَ مِنَ النَّاصِحِينَ”²¹⁷

²¹⁰ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²¹¹ Teybe 9/99

²¹² https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²¹³ Necm 53/53

²¹⁴ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²¹⁵ Nûr 24/22

²¹⁶ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²¹⁷ Kasas 28/20

“Şehrin öbür ucundan bir adam koşarak geldi ve dedi ki: "Ey Mûsâ! İleri gelenler seni öldürmek için hakkında görüşme yapıyorlar; derhal çıkıp git! İnan ki ben senin iyiliğini isteyenlerdenim."²¹⁸

إِثْمَنَ - يَأْتِمِنُ - إِثْمَان

فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي أُؤْتِمِنَ أَمَانَتَهُ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ إِثْمٌ فَلَهُ²¹⁹ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ

“Birbirinize güveniyorsanız, kendisine güvenilen borçlu emaneti yerine getirsin ve rabbi olan Allah’tan korksun. Tanıklığı gizlemeyiniz. Kim onu gizlerse şüphesiz onun kalbi günahkârdır. Allah yaptıklarınızı eksiksiz bilmektedir.”²²⁰

إِثْتَأَسَ - يَبْتَئِسُ - إِثْتَأَسَ

”وَأُوحِيَ إِلَى نُوحٍ أَنَّهُ لَنْ يُؤْمِنَ مِنْ قَوْمِكَ إِلَّا مَنْ قَدْ آمَنَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ“²²¹

“Nûh’a vahyolundu ki: "Kavminden daha önce iman etmiş olanlardan başkası artık inanmayacak. Sakın onların yaptıklarına üzülmeyin!"²²²

إِبْتَدَعَ - يَبْتَدِعُ - إِبْتِدَاع

...وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا فَآتَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا مِنْهُمْ²²³ أَجْرَهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ

²¹⁸ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²¹⁹ Bakara 2/283

²²⁰ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²²¹ Hûd 11/36

²²² https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²²³ Hadîd 57/27

“...Kendilerinin icat ettikleri ruhbanlığa gelince, biz onlara bunu emretmemiştik; sırf Allah’ın hoşnutluğunu kazanmak için yapmışlardı, ama buna hakkıyla riayet etmediler. Biz de içlerinden iman edenlere mükâfatlarını verdik, ama çokları yoldan çıkmışlardır.”²²⁴

إِبْتَغَى - يَبْتَغِي - إِبْتِغَاء

”فَمَنْ ابْتَغَى وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْعَادُونَ”²²⁵

“Ama her kim bunun ötesine geçmek isterse işte haddi aşanlar onlardır.”²²⁶

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ فَإِذَا أَفَضْتُمْ مِنْ عَرَفَاتٍ فَأَذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ وَاذْكُرُوهُ”²²⁷

“Rabbinizden bir lutuf beklemenizde sizin için bir günah yoktur. Arafat’tan dalga dalga indiğinizde Meş’ar-i Haram’da Allah’ı zikredin; O’nu, size gösterdiği şekilde zikredin; kuşkusuz siz bundan önce yolunu şaşırmışlardan idiniz.”²²⁸

إِبْتَلَى - يَبْتَلِي - إِبْتِلَاء

وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي”²²⁹

“Vaktiyle rabbi İbrâhim’i bazı sözlerle sınayıp da İbrâhim onları eksiksiz yerine getirince, "Ben seni insanlara önder yapacağım" buyurmuştu. İbrâhim, "soyumdan da" deyince rabbi, "Vaadim zalimleri kapsamaz" buyurdu.”²³⁰

²²⁴ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²²⁵ Mü’minûn 23/7

²²⁶ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²²⁷ Bakara 2/198

²²⁸ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²²⁹ Bakara 2/124

²³⁰ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

”²³¹إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا“

“Hakikatte biz insanı katışık bir nutfeden yarattık; imtihan edelim diye onu işitir ve görür kıldık.”²³²

إِبْتِهَالٌ - يَبْتَهِلُ - إِبْتِهَالٌ

”²³³فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ“

“Sana gelen bu bilgiden sonra her kim bu konuda seninle tartışmaya kalkışırsa, de ki: "Gelin, çocuklarımızı ve çocuklarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı, kendimizi ve kendinizi çağıralım, sonra da Allah'ın lâneti yalancıların üzerine olsun diye dua edelim.”²³⁴

إِتِّبَاعٌ - يَتَّبِعُ - إِتِّبَاعٌ

”يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ“²³⁵

“Allah, kendisinin izniyle rızâsını arayanları o kitapla kurtuluş yollarına erdirir, onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır, onları dosdoğru bir yola iletir.”²³⁶

”²³⁷وَمَا يَتَّبِعُ أَكْثَرُهُمْ إِلَّا ظَنًّا إِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ“

“Onların çoğu sadece zanna uyuyor. Oysa zan hiçbir şekilde gerçek ve kesin bilginin yerini tutamaz. Allah yaptıklarınızı çok iyi bilmektedir!”²³⁸

²³¹ İnsân 76/2

²³² https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²³³ Âl-i İmrân 3/61

²³⁴ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²³⁵ Mâide 5/16

²³⁶ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²³⁷ Yûnus 10/36

²³⁸ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

اِجْتَبَى - يَجْتَبِي - اِجْتَبَاء

”²³⁹وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ...”

“Allah yolunda, gerektiği gibi cihad edin. Sizi O seçti ve size din konusunda hiçbir güçlük yüklemedi; ceddiniz İbrâhim’in dininde olduğu gibi. ...”²⁴⁰

وَكَذَلِكَ يَجْتَبِيكَ رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ وَيُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَعَلَىٰ آلِ يَعْقُوبَ كَمَا أَتَمَّهَا عَلَىٰ أَبَوَيْكَ “²⁴¹” مِنْ قَبْلُ إِبْرَاهِيمَ وَأِسْحَاقَ إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

“Anlaşılan öylece rabbin seni seçecek, sana rüyada görülenlerin yorumunu öğretecek ve daha önce ataların İbrâhim ve İshak’a nimetini tamamladığı gibi sana ve Ya’kûb soyuna da nimetini tamamlayacaktır. Kuşkusuz rabbin çok iyi bilendir, hikmet sahibidir.”²⁴²

اِجْتَثَّ - يَجْتَثُّ - اِجْتِثَات

”²⁴³وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ اجْتُثَّتْ مِنْ فَوْقِ الْأَرْضِ مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ“

“Kötü sözün misali de kökü yerden sökülmiş, ayakta duramayan kötü bir ağaçtır.”²⁴⁴

اِجْتَرَحَ - يَجْتَرِحُ - اِجْتِرَاح

”أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءً مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ“²⁴⁵

²³⁹ Hac 22/78

²⁴⁰ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²⁴¹ Yûsuf 12/6

²⁴² https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²⁴³ İbrâhîm 14/26

²⁴⁴ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²⁴⁵ Câsiye 45/21

“Yoksa kötülüğe gömülüp kalanlar, hayatlarını ve ölümlerini, eşit olarak iman edip dünya ve âhiret için yararlı işler yapanlarınkı gibi mi yapacağımızı zannediyorlar? Hükümleri ne kadar yanlış!”²⁴⁶

اجْتَمَعَ - يَجْتَمِعُ - اجْتِمَاع

”قُلْ لِّئِنْ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيراً“²⁴⁷

“De ki: "Yemin ederim, bu Kur'an'ın bir benzerini ortaya koymak için ins ve cin bir araya gelip birbirine destek olsa dahi onun benzerini ortaya koyamazlar.”²⁴⁸

اجْتَنَبَ - يَجْتَنِبُ - اجْتِنَاب

”وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا وَأَنَابُوا إِلَى اللَّهِ لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فَبَشِّرْ عِبَادَ“²⁴⁹

“Sahte tanrılara kulluk etmekten kaçınan, yüzünü ve özünü Allah’a çevirenlere müjdelere olsun.”²⁵⁰

”وَالَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ“²⁵¹

“Onlar büyük günahlardan ve hayâsızlıklardan kaçınırlar, öfkelendiklerinde dahi bağışlarlar.”²⁵²

اخْتَرَقَ - يَخْتَرِقُ - اخْتِرَاق

²⁴⁶ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²⁴⁷ İsrâ 17/88

²⁴⁸ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²⁴⁹ Zümer 39/17

²⁵⁰ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²⁵¹ Şûrâ 42/37

²⁵² https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

أَيُّودُ أَحَدُكُمْ أَنْ تَكُونَ لَهُ جَنَّةٌ مِنْ نَخِيلٍ وَأَعْنَابٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَأَصَابَهُ الْكِبَرُ“
253”وَلَهُ دُرَّةٌ ضُعْفَاءُ فَأَصَابَهَا إِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ فَاحْتَرَقَتْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ

“Sizden biri arzu eder mi ki, hurma ve üzüm ağaçlarıyla dolu, içinde ırmaklar akan ve kendisi için orada her çeşit meyvenin bulunduğu bir bahçesi olsun da bakıma muhtaç çoluk çocuğu varken kendine ihtiyarlık gelip çatsın, bahçeye de içinde ateş bulunan bir kasırga isabet ederek yakıp kül etsin! Düşünesiniz diye Allah önünüze açık işaretler koyuyor.”²⁵⁴

اِحْتَسَبَ - يَحْتَسِبُ - اِحْتِسَاب

وَلَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِهِ مِنْ سُوءِ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَبَدَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مَا “
255”لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ

“O zalimler yeryüzündeki her şeye, hatta bunun yanında bir kat fazlasına daha sahip olsalardı, kıyamet günündeki korkunç azaptan kurtulmak için hepsini feda ederlerdi. Daha önce hiç hesap etmedikleri şeyler Allah tarafından onların karşısına çıkarılacaktır!”²⁵⁶

اِحْتَضَرَ - يَحْتَضِرُ - اِحْتِضَار

257”وَنَبِّئُهُمْ أَنَّ الْمَاءَ قِسْمَةٌ بَيْنَهُمْ كُلُّ شَرْبٍ مُحْتَضَرٌ“

“Bir de onlara, suyun aralarında paylaşımı olacağını bildir. Her hissenin sahibi (suyun) başına gelsin.”²⁵⁸

اِحْتَضَرَ - يَحْتَضِرُ - اِحْتِضَار

²⁵³ Bakara 2/266

²⁵⁴ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²⁵⁵ Zümer 39/47

²⁵⁶ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²⁵⁷ Kamer 54/28

²⁵⁸ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²⁵⁹”إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيْحَةً وَاحِدَةً فَكَانُوا كَهَشِيمِ الْمُحْتَظِرِ“

“Üzerlerine tek bir ses yolladık da hayvan ağılındaki (çiğnenip ufalanmış) kuru çalılar gibi oluverdiler.”²⁶⁰

إِحْتَمَلٌ - يَحْتَمِلُ - إِحْتِمَالٌ

²⁶¹”وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بَغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا فَقَدْ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُّبِينًا“

“Hak etmedikleri halde mümin erkek ve mümin kadınları incitenler apaçık bir bühtan ve günah yüklenmiş olmaktadırlar.”²⁶²

إِحْتِنَاكَ - يَحْتِنُكَ - إِحْتِنَاكَ

²⁶³”قَالَ أَرَأَيْتَكَ هَذَا الَّذِي كَرَّمْتَ عَلَيَّ لَئِنْ أَخَّرْتَنِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ لَأَحْتَنُكَ دُورَةً إِلَّا قَلِيلًا“

“Ve ekledi: "Şu benden üstün kıldığına bak! Yemin ederim ki eğer beni kıyamete kadar yaşatırsan, az bir kısmı dışında, onun neslini peşime takacağım!"²⁶⁴

إِحْتِصَاصٌ - يَحْتَصِصُ - إِحْتِصَاصٌ

²⁶⁵”يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ“

“Rahmetini dilediğine özgü kılar. Allah büyük lutuf sahibidir.”²⁶⁶

إِحْتِصَامٌ - يَحْتَصِمُ - إِحْتِصَامٌ

²⁵⁹ Kamer 54/31

²⁶⁰ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²⁶¹ Ahzâb 33/58

²⁶² https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²⁶³ İsrâ 17/62

²⁶⁴ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²⁶⁵ Âl-i İmrân 3/74

²⁶⁶ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²⁶⁷“هَذَانِ خَصْمَانِ اخْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ فَالَّذِينَ كَفَرُوا قُطِّعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِنْ نَارٍ يُصَبُّ مِنْ فَوْقِ رُءُوسِهِمُ الْحَمِيمُ

“Şu ikisi rableri hakkında çekişip duran iki taraftır. Bunlardan inkârcı olanlar için ateşten giysiler biçilmiştir, başlarının üstünden de kaynar su dökülecektir.”²⁶⁸

²⁶⁹“قَالَ لَا تَخْتَصِمُوا لَدَيَّ وَقَدْ قَدَّمْتُ إِلَيْكُمْ بِالْوَعِيدِ

“Allah şöyle buyurur: "Huzurumda tartışmayın, sizi daha önce uyarımtım.”²⁷⁰

اِخْتَلَطَ - يَخْتَلِطُ - اِخْتِلَاطٌ

وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا كَمَاءٍ أَنْزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَاءِ فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ فَأَصْبَحَ هَشِيمًا تَذْرُوهُ الرِّيَّاحُ
”وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُقْتَدِرًا”²⁷¹

“Onlara dünya hayatının örneğini de ver: O gökten indirdiğimiz bir su gibidir; yerdeki (onu emen) bitkiyle karışmış, sonra (zamanı gelince) bitki rüzgârın savurduğu çerçöp haline gelmiştir. Allah, her şeyi yapabilecek güçtedir.”²⁷²

اِخْتَلَفَ - يَخْتَلِفُ - اِخْتِلَافٌ

²⁷³“فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ مَشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ

“Sonra gruplar kendi aralarında ayrılığa düştüler. Büyük güne ulaşıldığında, vay o inkârcıların haline!”²⁷⁴

²⁶⁷ Hac 22/19

²⁶⁸ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²⁶⁹ Kâf 50/28

²⁷⁰ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²⁷¹ Kehf 18/45

²⁷² https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²⁷³ Meryem 19/37

²⁷⁴ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²⁷⁵”اللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ“

*“Hakkında ihtilâf edip durduğunuz hususlarda kıyamet günü Allah aranızda hükmünü verecektir.”*²⁷⁶

اِخْتَلَقَ - يَخْتَلِقُ - اِخْتِلَاقٌ

²⁷⁷”مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي الْمَلَأَةِ الْآخِرَةِ إِنَّ هَذَا إِلَّا اِخْتِلَاقٌ“

*“Bildiğimiz son dinde böyle bir şeyi işitmedik; bu uydurmadan başka bir şey değil.”*²⁷⁸

اِخْتَانٌ - يَخْتَانُ - اِخْتِيَانٌ

²⁷⁹”وَلَا تُجَادِلْ عَنِ الَّذِينَ يَخْتَانُونَ أَنْفُسَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ خَوَّانًا أَثِيمًا“

*“Kendilerine hıyanet edenleri savunma. Çünkü Allah, hainliği meslek edinmiş günahkârları sevmez.”*²⁸⁰

اِخْتَارَ - يَخْتَارُ - اِخْتِيَارٌ

²⁸¹”وَاخْتَارَ مُوسَى قَوْمَهُ سَبْعِينَ رَجُلًا لِمِيقَاتِنَا...”

*“Mûsâ tayin ettiğimiz vakit ve yerde bulunmak üzere kavminden yetmiş adam seçti. ...”*²⁸²

²⁸³”وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ سُبْحَانَ اللَّهِ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ“

²⁷⁵ Hac 22/69

²⁷⁶ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²⁷⁷ Sâd 38/7

²⁷⁸ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²⁷⁹ Nisâ 4/107

²⁸⁰ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²⁸¹ A'râf 7/155

²⁸² https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

“Rabbin, dilediğini yaratır ve tercih eder. (O’nun seçme ve yaratmasında) onların tercih hakkı yoktur. Allah, onların ortak koştuklarından münezzehtir ve şâni yücedir.”²⁸⁴

اِخْتَالَ - يَخْتَالُ - اِخْتِيَال

”²⁸⁵لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَيْكُمْ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ“

“Kaybettiklerinize üzülmeyesiniz ve O’nun size verdikleriyle şımarmanız diye (böyle yapmıştır). Allah kendini beğenen, böbürlenlen hiç kimseyi sevmez.”²⁸⁶

اِدْخَلَ - يَدْخُلُ - اِدْخَال

”²⁸⁷لَوْ يَجِدُونَ مَلْجَأً أَوْ مَغَارَاتٍ أَوْ مُدْخَلًا لَّوَلَّوْا إِلَيْهِ وَهُمْ يَجْمَحُونَ“

“Eğer sığınacak bir yer, barınacak mağaralar veya girilecek bir kovuk bulsalar, hemen koşup oraya sokulurlardı.”²⁸⁸

اِدَّعَى - يَدَّعِي - اِدِّعَاء

”²⁸⁹فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سَيِّئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَقِيلَ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَدَّعُونَ“

“Ama onu yakından gördükleri zaman, inkâr edenlerin yüzleri kara çıkacak ve (kendilerine), “İşte sizin isteyip durduğunuz budur!” denilecektir.”²⁹⁰

(دَخَرَ kökü) - يَدْخِرُ - اِدِّخَار

²⁸³ Kasas 28/68

²⁸⁴ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²⁸⁵ Hadîd 57/23

²⁸⁶ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²⁸⁷ Tevbe 9/57

²⁸⁸ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²⁸⁹ Mülk 67/27

²⁹⁰ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

”...وَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدْخِرُونَ فِي بُيُوتِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لَّكُمْ إِن كُنتُمْ مُّؤْمِنِينَ”²⁹¹

“...Ayrıca evlerinizde ne yiyip ne biriktirdiğinizi size haber veririm. Eğer inanan kimseler iseniz elbette bunda sizin için bir ibret vardır.”²⁹²

(ذکر kökü) اِدْكُرْ - يَدْكُرْ - اِدْكَار

”وَقَالَ الَّذِي نَجَا مِنْهُمَا وَادَّكَرَ بَعْدَ أُمَّةٍ أَنَا أُنَبِّئُكُمْ بِتَأْوِيلِهِ فَأَرْسِلُونِ”²⁹³

“O iki kişiden, hapisten kurtulup bunca zaman geçtikten sonra olayı hatırlamış olanı, "Ben size bu rüyanın yorumuna dair bilgiyi öğrenip getiririm, beni hemen gönderin" dedi.”²⁹⁴

اِرْتَدَّ - يَرْتَدُّ - اِرْتِدَاد

”قَالَ ذَلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِ فَأَرْتَدَّا عَلَىٰ آثَارِهِمَا قَصَصًا”²⁹⁵

“Mûsâ, "İşte aradığımız bu idi" dedi. Hemen izleri üzerine geri döndüler.”²⁹⁶

”يَا قَوْمِ ادْخُلُوا الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَرْتَدُّوا عَلَىٰ أَدْبَارِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ”²⁹⁷

“Ey kavmim! Allah'ın sizin için (vatan olarak) yazdığı kutsal topraklara girin, sakın geri dönmeyin, sonra kaybedenler siz olursunuz.”²⁹⁸

اِرْتَضَىٰ - يَرْتَضِي - اِرْتِضَاء

²⁹¹ Âl-i İmrân 3/49

²⁹² https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²⁹³ Yûsuf 12/45

²⁹⁴ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²⁹⁵ Kehf 18/64

²⁹⁶ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

²⁹⁷ Mâide 5/21

²⁹⁸ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

إِلَّا مَنْ ارْتَضَىٰ مِنْ رَسُولٍ فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا ﴿٢٧﴾ لِيَعْلَمَ أَنْ قَدْ أَبْلَغُوا رَسُولَاتِ رَبِّهِمْ “²⁹⁹وَاحْطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَأَحْصَىٰ كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا ﴿٢٨﴾

“Ancak elçi olarak seçtiği başka. Allah, bu elçilerin her türlü durumlarını ilmiyle kuşattığı ve her şeyin sayısını belirlediği halde, rablerinin mesajlarını tebliğ ettiklerini ortaya çıkarmak için onların önlerinden ve arkalarından gözcüler gönderir.”³⁰⁰

إِرْتَفَقَ - يَرْتَفِقُ - إِرْتِفَاقٌ

”...بِئْسَ الشَّرَابُ وَسَاءَتْ مُرْتَفَقًا“³⁰¹

“... Ne fena bir içecek ve ne kötü bir barınak!”³⁰²

إِرْتَقَبَ - يَرْتَقِبُ - إِرْتِقَابٌ

”فَارْتَقِبْ إِنَّهُمْ مُرْتَقِبُونَ“³⁰³

“Kuşkusuz onlar bekliyorlar, sen de bekle!”³⁰⁴

إِرْتَقَى - يَرْتَقِي - إِرْتِقَاءٌ

”أَمْ هُمْ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَلْيَرْتَقُوا فِي الْأَسْبَابِ“³⁰⁵

“Ya da göklerle yerin ve ikisi arasında bulunanların hükümranlığı onlarda mı? Öyleyse çareler bulup göklere yükselseler ya!”³⁰⁶

²⁹⁹ Cin 72/27-28

³⁰⁰ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³⁰¹ Kehf 18/29

³⁰² https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³⁰³ Duhân 44/59

³⁰⁴ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³⁰⁵ Sâd 38/10

³⁰⁶ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

اِرْتَابٌ - يَرْتَابُ - اِرْتِيَابٌ

³⁰⁷”إِنَّمَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَارْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فِي رَيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُونَ“

“Senden izin isteyenler sadece, Allah’a ve âhiret gününe iman etmeyenler ve şüpheye kapılmış olanlardır; onlar şüpheleri içinde bocalayıp dururlar.”³⁰⁸

”إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ“³⁰⁹

“Müminler ancak, Allah’a ve resulüne iman eden, sonra şüpheye düşmeyen, Allah yolunda malları ve canlarıyla cihad eden kimselerdir. İçleri dışları bir olanlar işte bunlardır.”³¹⁰

اِرْذَجَرَ - يَرْذَجِرُ - اِرْذَجَارٌ

³¹¹”كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ فَكَذَّبُوا عَبْدَنَا وَقَالُوا مَجْنُونٌ وَازْدَجَرَ“

“Bunlardan önce Nûh’un kavmi de (peygamberlerini) yalancılıkla itham etmişti. O kulumuzu yalancı saydılar, "Delinin biri!" dediler ve o görevinden alıkondu.”³¹²

اِرْذَرَى - يَرْذَرِي - اِرْذَرَاءٌ

³¹³”... وَلَا أَقُولُ لِلَّذِينَ تَزْدَرِي أَعْيُنُكُمْ لَنْ يُؤْتِيَهُمُ اللَّهُ خَيْرًا اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا فِي أَنْفُسِهِمْ إِنِّي إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ“

“... Sizin hor gördüğünüz kimseler için, ‘Allah onlara şeyler vermeyecektir’ diyemem. Onların içlerinde olan şeyi Allah daha iyi bilir. Bunları yaparsam gerçekten zalimlerden olurum!”³¹⁴

³⁰⁷ Tevbe 9/45

³⁰⁸ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³⁰⁹ Hucurât 49/15

³¹⁰ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³¹¹ Kamer 54/9

³¹² https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³¹³ Hûd 11/31

اَزْدَادَ - يَزْدَادُ - اَزْدِيَاد

”وَلْيُتُوا فِي كَهْفِهِمْ ثَلَاثَ مِائَةٍ سِنِينَ وَازْدَادُوا تِسْعًا“³¹⁵

“Onlar mağaralarında üç yüzyıl kaldılar, buna dokuz yıl da ilâve ettiler.”³¹⁶

”اللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ أُنْثَىٰ وَمَا تَغِيضُ الْأَرْحَامُ وَمَا تَزْدَادُ وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ“³¹⁷

“Allah her dişinin karnında neyi taşıdığını, rahimlerin neyi eksiltip neyi artıracığını bilir. O’nun katında her şey bir ölçüye bağlıdır.”³¹⁸

اِسْتَبَقَ - يَسْتَبِقُ - اِسْتَبَاق

”وَلَوْ نَشَاءُ لَطَمَسْنَا عَلَىٰ أَعْيُنِهِمْ فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ فَأَنَّى يُبْصِرُونَ“³¹⁹

“Dilesek (dünyada da) gözlerini büsbütün kör ederdik de yolu bulmak için çabalayıp dururlardı; ama o takdirde nasıl görebileceklerdi ki?”³²⁰

”قَالُوا يَا أَبَانَا إِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ وَتَرَكْنَا يُوسُفَ عِنْدَ مَتَاعِنَا فَأَكَلَهُ الذِّئْبُ وَمَا أَنْتَ بِمُؤْمِنٍ لَّنَا وَلَوْ كُنَّا صَادِقِينَ“³²¹

“Ey babamız! Biz yarış için uzaklaşmış, Yûsuf’u da eşyamızın yanında bırakmıştık; onu kurt yemiş! Ama biz doğru söyleyen kimseler olsak da sen bize inanmazsın” dediler.”³²²

³¹⁴ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³¹⁵ Kehf 18/25

³¹⁶ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³¹⁷ Ra’d 13/8

³¹⁸ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³¹⁹ Yâsîn 36/66

³²⁰ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³²¹ Yûsuf 12/17

³²² https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

اِسْتَرَّ - يَسْتَرُّ - اِسْتَارَ

وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَرُونَ اَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا اَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ وَلَكِنْ ظَنَنْتُمْ اَنَّ اللّٰهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيْرًا مِّمَّا تَعْمَلُوْنَ³²³

"Vaktiyle siz, ne kulaklarınızın ne gözlerinizin ne de derilerinizin aleyhinizde şahitlik etmesinden sakınıyordunuz; üstelik yaptıklarınızın çoğunu Allah'ın bilmediğini sanıyordunuz."³²⁴

اِسْتَرَقَ - يَسْتَرِقُ - اِسْتِرَاقٌ

”اِلَّا مَنْ اِسْتَرَقَ السَّمْعَ فَاتَّبَعَهُ شِهَابٌ مُّبِيْنٌ“³²⁵

"Ancak kulak hırsızlığı yapmaya kalkışan olursa onu da parlak bir ışık kovalar."³²⁶

اِسْتَطَرَ - يَسْتَطِرُ - اِسْتِطَارٌ

”وَكُلُّ صَغِيْرٍ وَكَبِيْرٍ مُّسْتَطَرٌّ“³²⁷

"Büyük küçük hepsi satır satır yazılmıştır."³²⁸

اِسْتَمَعَ - يَسْتَمِعُ - اِسْتِمَاعٌ

”مَا يَأْتِيْهِمْ مِنْ ذِكْرٍ مِنْ رَّبِّهِمْ مُحْدَثٍ اِلَّا اسْتَمَعُوْهُ وَهُمْ يَلْعَبُوْنَ...“³²⁹

"Ne zaman rablerinden kendilerine yeni bir ihtar gelse, onlar bunu, akılları başka yerde, kendileri oyun ve eğlence içinde iken dinlemişlerdir..."³³⁰

³²³ Fussilet 41/22

³²⁴ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³²⁵ Hicr 15/18

³²⁶ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³²⁷ Kamer 54/53

³²⁸ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³²⁹ Enbiyâ 21/3

³³¹”قَالَ لِمَنْ حَوْلَهُ أَلَا تَسْمِعُونَ“

³³²”Firavun yanında bulunanlara, "Ne dediğini duydunuz değil mi?" dedi.“

اِسْتَوَى - يَسْتَوِي - اِسْتَوَاء

³³³”الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اِسْتَوَى“

³³⁴”Rahmân olan Allah arşa istivâ etmiştir.“

³³⁵”وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ اِذْفَعْ بِالَّتِي هِيَ اَحْسَنُ فَاِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَاَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ“

”İyilikle kötülük bir olmaz. Sen (kötülüğü) en güzel olan davranışla sav; o zaman bir de göreceksin ki seninle aranızda düşmanlık bulunan kimse kesinlikle sıcak bir dost oluvermiş!“³³⁶

اِسْتَبْتَه - يَسْتَبِهُ - اِسْتِْبَاه

...”اُخْرِجْ مِنْهُ حَبًّا مُتَرَاكِبًا وَمِنَ النَّخْلِ مِن طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ وَجَنَّاتٍ مِّنْ اَعْنَابٍ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُشْتَبِهًا وَغَيْرَ...“³³⁷ مُتَشَابِهٍ...

”...O bitkiden de, kendisinden üst üste binmiş taneler bitireceğimiz bir yeşil bitki, hurmanın tomurcuğundan sarkan salkımlar, üzüm bağları, zeytin ve nar bahçeleri meydana getirdik; birbirine benzeyeni var, benzemeyeni var...“³³⁸

³³⁰ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³³¹ Şuarâ 26/25

³³² https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³³³ Tâhâ 20/5

³³⁴ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³³⁵ Fussilet 41/34

³³⁶ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³³⁷ En'âm 6/99

³³⁸ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

إِشْتَدَّ - يَشْتَدُّ - إِشْتِدَاد

مَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ أَعْمَاهُمْ كَرَمَادٍ اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ فِي يَوْمٍ عَاصِفٍ لَا يَقْدِرُونَ مِمَّا كَسَبُوا عَلَى شَيْءٍ ذَلِكَ هُوَ “³³⁹” الصَّلَالُ الْبَعِيدُ

"Rablerini inkâr edenlerin yapıp ettikleri, fırtınalı bir günde rüzgârın savurduğu kül gibidir. Kazandıkları hiçbir şeye yaramaz. İşte bu (sonucu gerektiren davranış) derin sapkınlıktır."³⁴⁰

إِشْتَرَك - يَشْتَرِكُ - إِشْتِرَاك

“³⁴¹” وَلَنْ يَنْفَعَكُمْ الْيَوْمَ إِذْ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ

"Zulmederek hak ettiğiniz için çekmekte olduğunuz azapta ortak olmanız bugün size bir fayda sağlamayacaktır."³⁴²

إِشْتَرَى - يَشْتَرِي - إِشْتِرَاء

“³⁴³” أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الصَّلَالَهَ بِالْهٰدِي فَمَا رَحَّتْ تِجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ

"Doğruya karşılık sapkınlığı satın alanlar işte onlardır. Bu sebeple ticaretleri kâr etmemiş ve doğru yolu da bulamamışlardır."³⁴⁴

فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هٰذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا كَتَبَتْ “³⁴⁵” أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَهُمْ مِمَّا يَكْسِبُونَ

³³⁹ İbrâhîm 14/18

³⁴⁰ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³⁴¹ Zuhruf 43/39

³⁴² https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³⁴³ Bakara 2/16

³⁴⁴ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³⁴⁵ Bakara 2/79

“Elleriyle kitap yazıp sonra onu az bir bedel karşılığında satmak için, "Bu Allah'ın katındandır" diyenlere yazıklar olsun! Elleriyle yazdıkları yüzünden vay haline onların! Ve yapıp ettikleri yüzünden vay haline onların!”³⁴⁶

اِسْتَعْلَ - يَسْتَعْلِي - اِسْتِعَالَ

”³⁴⁷ قَالَ رَبِّ اِنِّي وَهَنَ الْعَظْمُ مِنِّي وَاسْتَعَلَ الرَّاسُ شَيْئاً وَّمَا اَكُنْ بِدُعَائِكَ رَبَّ شَقِيّاً“

“"Rabbim!" demişti, "Benim kemiklerim zayıfladı, saçlarım ağardı. Rabbim! Ben sana ettiğim dualarda hiç eli boş dönmedim.”³⁴⁸

اِسْتَكَى - يَسْتَكِي - اِسْتَكَاءَ

”³⁴⁹ قَدْ سَمِعَ اللّٰهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي اِلَى اللّٰهِ وَاللّٰهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرُكُمَا اِنَّ اللّٰهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ“

“Kocası hakkında seninle tartışan ve Allah’a yakınan kadının sözünü Allah işitmiştir. Allah sizin karşılıklı konuşmanızı işitiyordu. Çünkü Allah her şeyi işitmekte ve görmektedir.”³⁵⁰

اِسْتَمَلَ - يَسْتَمِلُ - اِسْتِمَالَ

”³⁵¹ ثَمَانِيَةَ اَزْوَاجٍ مِنَ الصَّانِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْمَعْرِ اثْنَيْنِ قُلْ الذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ اَمَ الْاُنثَيَيْنِ اَمَّا اِسْتَمَلَتْ عَلَيْهِ اَرْحَامُ الْاُنثَيَيْنِ“

“Koyundan iki, keçiden iki olmak üzere sekiz eş ... De ki: "O, bunlardan iki erkeği mi, iki dişi mi, yoksa bu iki dişinin rahimlerindeki yavrularını mı haram kıldı? Eğer doğruysanız bana bilerek söyleyin.”³⁵²

³⁴⁶ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³⁴⁷ Meryem 19/4

³⁴⁸ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³⁴⁹ Mücâdele 58/1

³⁵⁰ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³⁵¹ En'âm 6/143

³⁵² https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

إِشْتَهَى - يَشْتَهِي - إِشْتَهَاء

353 “لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَهَا وَهُمْ فِي مَا اشْتَهَتْ أَنْفُسُهُمْ خَالِدُونَ”

“Onlar cehennemın uğultusunu işitmezler, canlarının istediği nimetler içinde ebedi olarak kalırlar.”³⁵⁴

355 “نَحْنُ أَوْلِيَاؤُكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِي أَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدْعُونَ ﴿٣١﴾ نَزَّلًا مِنْ رَبِّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٣٢﴾”

“Biz, dünya hayatında da âhirette de sizin dostunuzuz. Orada, çok bağışlayıcı, çok merhametli olan Allah’tan bir ikram olarak sizin için canınızın çektiği her şey bulunacak, yine orada umduğunuz her şeyi elde edeceksiniz.”³⁵⁶

إِصْطَبَرَ - يَصْطَبِرُ - إِصْطِبَار

357 “إِنَّا مُرْسَلُوا النَّاقَةِ فِتْنَةً لَهُمْ فَارْتَبِعْهُمْ وَاصْطَبِرْ”

“(Allah Sâlih peygambere şöyle buyurdu:) “Şüphesiz biz dişi deveyi onları sınamak için göndermiş bulunuyoruz. Şimdi sen onların ne yapacağını izle ve sabret.”³⁵⁸

(صَرَخَ kökü) - يَصْطَرُخُ - إِصْطِرَاح

359 “وَهُمْ يَصْطَرُخُونَ فِيهَا رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ...”

“Ve onlar orada, “Rabbimiz! Bizi çıkar da yapmış olduklarımızdan tamamen başka, rızâna uygun işler yapalım” diye feryat ederler...”³⁶⁰

³⁵³ Enbiyâ 21/102

³⁵⁴ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³⁵⁵ Fussilet 41/31-32

³⁵⁶ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³⁵⁷ Kamer 54/27

³⁵⁸ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³⁵⁹ Fâtır 35/37

(صَفَو -صَفَا-صَفَى (kökü) -يَصْطَفِي -إِصْطَفَاء

³⁶¹”قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَلَامٌ عَلَى عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَى اللَّهُ خَيْرٌ مِمَّا يَشْرِكُونَ“

“De ki: "Hamdolsun Allah'a, selâm olsun seçkin kıldığı kullarına. Allah mı daha hayırlı yoksa O'na koştukları ortaklar mı?"³⁶²

³⁶³”اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ“

“Allah meleklerden de elçiler seçer, insanlardan da. Şüphesiz Allah her şeyi işitmektedir, görmektedir.”³⁶⁴

(صَلَى (kökü) -يَصْطَلِي -إِصْطَاء

³⁶⁵”إِذْ قَالَ مُوسَى لَأَهْلِهِ إِنِّي آنَسْتُ نَارًا سَاتِيكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ آتِيكُمْ بِشِهَابٍ قَبَسٍ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ“

“Bir zamanlar Mûsâ, ailesine, "(Şu uzakta) bir ateş bulunduğunu farkettim. Size oradan bir haber ya da ısınmanız için ondan bir parça kor getireceğim" demişti.”³⁶⁶

(صَنَعَ (kökü) -يَصْطَنِعُ -إِصْطِنَاع

³⁶⁷”وَاصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِي“

“Ben seni kendim için seçip yetiştirdim.”³⁶⁸

³⁶⁰ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³⁶¹ Neml 27/59

³⁶² https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³⁶³ Hac 22/75

³⁶⁴ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³⁶⁵ Neml 27/7

³⁶⁶ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³⁶⁷ Tâhâ 20/41

³⁶⁸ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

(صيد kökü) - يَصْطَادُ - اصْطِيَاد

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَحْلُوا شَعَائِرَ اللَّهِ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْيَ وَلَا الْقَلَائِدَ وَلَا أُمِينَ الْبَيْتِ الْحَرَامَ يَبْتَغُونَ فَضْلًا “
”³⁶⁹ مِنْ رَبِّهِمْ وَرِضْوَانًا وَإِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا ...

“Ey iman edenler! Allah’ın işaretlerine, haram aya, boyunları bağısız ve bağı kurbanlıklara, rablerinin büyük lutuf ve rızâsını dileyerek Beytülharâm’a yönelmiş kimselere sakın saygısızlık etmeyin. İhramdan çıkınca avlanabilirsiniz. ...”³⁷⁰

(ضَرَّ kökü) - يَضْطَرُّ - اضْطِرَار

إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالْدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهْلَ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ “
”³⁷¹ غَفُورٌ رَحِيمٌ

“Allah size yalnızca murdar eti, kanı, domuz etini ve Allah’tan başkasının adına kesilmiş olanı haram kıldı. Ama biri zorda kalırsa, haksızlığa sapmadıkça, sınırı aşmadıkça kendisine günah yoktur. Biliniz ki Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir.”³⁷²

”³⁷³ مَتَّعُهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ“

“Onlara kısa bir süre hayatın nimetlerini tattırır, sonra da onları çok ağır bir azaba katlanmaya mecbur bırakır.”³⁷⁴

(طَلَعَ kökü) - يَطْلُعُ - اِطْلَاع

”³⁷⁵ اَطْلَعِ الْعَيْبَ أَمْ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا“

³⁶⁹ Mâide 5/2

³⁷⁰ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³⁷¹ Bakara 2/173

³⁷² https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³⁷³ Lokmân 31/24

³⁷⁴ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

“O, gaybı mı biliyor, yoksa Allah’ın katından bir söz mü aldı?”³⁷⁶

”الَّتِي تَطْلُعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ ﴿٧﴾ إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُّصَدَّقَةٌ ﴿٨﴾ فِي عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ ﴿٩﴾“³⁷⁷

“Uzatılmış direklere bağlı olarak içine hapsedildikleri, yükselip yürekleri saran ateş!”³⁷⁸

إِعْتَبَرَ - يَعْتَبِرُ - إِعْتِبَار

“...فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ“

“...O halde ibret alın, ey akıl sahipleri!”³⁷⁹ (Haşr 59/2)

إِعْتَدَّ - يَعْتَدُّ - إِعْتِدَاد

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُونَهَا “³⁸⁰فَمَتَّعُوهُنَّ وَسَرَّحُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا“

“Ey iman edenler! Mümin kadınlarla evlenme akdi yapıp da sonra, birleşmeden onları boşadığınızda onlar üzerinde, hesaplayıp bekleteceğiniz bir iddet hakkınız yoktur. Onları bir şeyler vererek memnun ediniz ve güzellikle boşayınız.”³⁸¹

إِعْتَدَى - يَعْتَدِي - إِعْتِدَاء

”وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدَوْا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ“³⁸²

³⁷⁵ Meryem 19/78

³⁷⁶ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³⁷⁷ Hümeze 104/7-9

³⁷⁸ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³⁷⁹ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³⁸⁰ Ahzâb 33/49

³⁸¹ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³⁸² Bakara 2/65

“İçinizden cumartesi günü hakkındaki hükmü çiğneyenleri elbette bilirsiniz. Bu yüzden onlara, "Aşağılık maymunlar olun!" demiştik.”³⁸³

”³⁸⁴ وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ

“Sizinle savaşanlarla siz de Allah yolunda savaşın, fakat aşırılığa sapmayın; Allah aşırılığa sapanları sevmez.”³⁸⁵

إِعْتَدِرْ - يَعْتَذِرْ - إِعْتَذَار

”³⁸⁶ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَعْتَذِرُوا الْيَوْمَ إِنَّمَا بُحِزُونَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

“Ey inkâr edenler! Bugün bahane üretmeyin! Sadece yapmış olduklarınızın cezasını çekiyorsunuz.”

إِعْتَرَّ - يَعْتَرُّ - إِعْتِرَار

...فَادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا صَوَافَّ فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطِيعُوا الْقَانِعَ وَالْمُعْتَرَّ كَذَلِكَ سَخَّرْنَاهَا “³⁸⁷ لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

“... Onlar (kesim için) sıraya dizildiklerinde üzerlerine Allah’ın adını anın, cansız halde yere serildiklerinde ise onlardan hem kendiniz yiyin hem de ihtiyacını gizleyen ve gizlemeyen yoksulları doyurun. İşte onları şükredesiniz diye sizin istifadenize verdik.”³⁸⁸

إِعْتَرَفَ - يَعْتَرِفُ - إِعْتِرَاف

”³⁸⁹ قَالُوا رَبَّنَا آمَنَّا اِنتَيْنِ وَاٰحْيَيْتَنَا اِنتَيْنِ فَاَعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَلْ اِلٰى خُرُوجٍ مِّنْ سَبِيلٍ

³⁸³ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³⁸⁴ Bakara 2/190

³⁸⁵ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³⁸⁶ Tahrîm 66/7

³⁸⁷ Hac 22/36

³⁸⁸ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

“Ey rabbimiz!” diyecekler, “Bizi iki defa öldürdün, iki defa dirilttin. Şimdi günahımızı itiraf etmiş bulunuyoruz, bir çıkış yolu yok mu?”³⁹⁰

إِعْتَرَى - يَعْتَرِي - إِعْتَرَاء

”³⁹¹إِنْ نَقُولُ إِلَّا اعْتَرِيكَ بَعْضُ اهْتِنَا بِسُوءٍ قَالَ إِنِّي أُشْهِدُ اللَّهَ وَاشْهَدُوا أَنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ“

“Tanrılarımızdan biri senin aklını almış!’ demekten başka söyleyeceğimiz söz yok!” Hûd dedi ki: “Ben Allah’ı şahit tutuyorum; siz de şahit olun ki sizin Allah’ı bırakıp da O’na ortak koştuklarınızdan uzağım. Haydi hepiniz bana tuzak kurun, bana aman vermeyin!”³⁹²

إِعْتَزَلَ - يَعْتَزِلُ - إِعْتِزَال

”³⁹³فَلَمَّا اعْتَزَلْتَهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا“

“Nihayet İbrâhim onlardan ve Allah’ın dışında taptıklarından uzaklaşınca, biz ona İshak ve Ya’kûb’u bahsettik, her birini peygamber yaptık.”³⁹⁴

...كُلَّمَا رُزُّوا إِلَى الْفِتْنَةِ أُرْكَسُوا فِيهَا فَإِنْ لَمْ يَعْتَزِلُوكُمْ وَيُلْقُوا إِلَيْكُمْ السَّلَامَ وَيَكْفُوا أَيْدِيَهُمْ فَخُذُوهُمْ وَأَقْتُلُوهُمْ...³⁹⁵ حَيْثُ ...

“... Bunlar ne zaman fitneye yönlendirilseler hemen dönüp ona dalarlar; bu sebeple sizden uzak durmaz, size barışçı davranmaz ve yakanızdan ellerini çekmezlerse onları hemen yakalayın, ele geçirdiğiniz yerde öldürün....”³⁹⁶

إِعْتَصَمَ - يَعْتَصِمُ - إِعْتِصَام

³⁸⁹ Mü’min 40/11

³⁹⁰ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³⁹¹ Hûd 11/54-55

³⁹² https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³⁹³ Meryem 19/49

³⁹⁴ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³⁹⁵ Nisâ 4/91

³⁹⁶ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³⁹⁷“فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَاعْتَصَمُوا بِهِ فَسَيُدْخِلُهُمْ فِي رَحْمَةٍ مِنْهُ وَفَضْلٍ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ”

“Allah’a iman edip O’na sınıksız sarılanlara gelince, Allah onları, kendinden bir rahmet ve lutuf içine daldıracak ve onları kendine ulaştıran dosdoğru bir yola iletecektir.”³⁹⁸

³⁹⁹“وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ وَأَنْتُمْ تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ آيَاتُ اللَّهِ وَفِيكُمْ رَسُولُهُ وَمَنْ يَعْتَصِم بِاللَّهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ”

“Size Allah’ın âyetleri okunup dururken, üstelik Allah resulü de aranızda bulunurken nasıl inkârı saparsınız? Her kim Allah’a bağlanırsa kesinlikle doğru yola iletilmiştir.”⁴⁰⁰

إِعْتَمَرَ - يَعْتَمِرُ - إِعْتِمَار

إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ⁴⁰¹

“Safâ ile Merve Allah’ın nişanlarındandır; dolayısıyla hac veya umre yaparak Beytullah’ı ziyaret eden bir kimsenin bu yerleri tavaf etmesinde kendisi için bir günah yoktur. Kim gönüllü bir iyilik yaparsa bilsin ki Allah iyiliği mükâfatıyla karşılayan ve çok iyi bilendir.”⁴⁰²

إِعْتَرَفَ - يَعْتَرِفُ - إِعْتِرَاف

فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُمْ بِنَهَرٍ فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي وَمَنْ لَمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُ مِنِّي إِلَّا مَنْ...⁴⁰³ اعْتَرَفَ عُزْفَةً يَبِيدُهُ فَشَرِبُوا مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ ...

“Tâlût askerleriyle birlikte ayrılıp sefere çıkınca, "Allah muhakkak sizi bir nehirle imtihan edecek; kim ondan içerse benden değildir, -eliyle bir avuç alan müstesna- ondan tatmayan da bendendir" dedi. İçlerinden pek azı dışındakiler ondan içtiler. ...”⁴⁰⁴

³⁹⁷ Nisâ 4/175

³⁹⁸ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

³⁹⁹ Âl-i İmrân 3/101

⁴⁰⁰ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴⁰¹ Bakara 2/158

⁴⁰² https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴⁰³ Bakara 2/249

اِغْتَسِلْ - يَغْتَسِلُ - اِغْتَسَال

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرُبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَى حَتَّى تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّى⁴⁰⁵ تَغْتَسِلُوا ...

“Ey iman edenler! Siz sarhoş iken ne söylediğinizi bilinceye kadar, cünüp iken de -yolcu olan müstesna- gusül edinceye kadar namaza yaklaşmayın. ...”⁴⁰⁶

اِغْتَابَ - يَغْتَابُ - اِغْتِيَاب

... وَلَا تَحْسَبُوا أَنَّكُمْ بَعْضُكُمْ بِغَضًا بَعْضًا أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ⁴⁰⁷ تَوَّابٌ رَحِيمٌ

“... Gizlilikleri araştırmayın, birbirinizin gıybetini yapmayın; herhangi biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? Bak bundan tiksindiniz! Allah’a itaatsizlikten de sakının. Allah tövbeleri çokça kabul etmektedir, rahmeti sonsuzdur.”⁴⁰⁸

اِفْتَدَى - يُفْتَدِي - اِفْتِدَاء

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارًا فَلَنْ يُمْسَلَ مِنْ أَحَدِهِمْ مِلْءُ الْأَرْضِ ذَهَبًا وَلَوْ افْتَدَى بِهِ أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ⁴⁰⁹ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ

“Evet, inkâr edip de kâfir olarak ölenler var ya, onların hiç birinden -kendini kurtarmak için dünya dolusu altın verecek olsa dahi- asla kabul edilmeyecektir. Onlar için elem veren bir azap vardır; hiç yardımcıları da yoktur.”⁴¹⁰

⁴⁰⁴ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴⁰⁵ Nisâ 4/43

⁴⁰⁶ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴⁰⁷ Hucurât 49/12

⁴⁰⁸ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴⁰⁹ Âl-i İmrân 3/91

⁴¹⁰ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ أَنَّ لَهُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِثْلَهُ مَعَهُ لَيَفْتَدُوا بِهِ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْقِيَمَةِ مَا تُقْبَلُ مِنْهُمْ وَهُمْ
”عَذَابُ الْيَمِّ“⁴¹¹

“Kâfir olanlar var ya, yeryüzünde olan her şey, bunun yanında bir o kadarı daha onların olsa ve kıyamet gününün azabından kurtulmak için onu bedel verseler, onlardan asla kabul edilmez; onlar için elem verici bir azap vardır.”⁴¹²

اِفْتَرَى - يَفْتَرِي - اِفْتِرَاء

”وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ“⁴¹³

“Yalan sözlerle Allah’a iftira edenden veya O’nun âyetlerini yalan sayandan daha zalimi kimdir? Şüphe yok ki zalimler kurtuluşa eremezler.”⁴¹⁴

”قَالَ لَهُمْ مُوسَى وَيْلَكُمْ لَا تَفْتَرُوا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا فَيُسْحِتَكُمْ بِعَذَابٍ وَقَدْ خَابَ مَنْ افْتَرَى“⁴¹⁵

“Mûsâ onlara şöyle dedi: "Yazıklar olsun size! Allah’a karşı yalan uydurmayın, yoksa ağır bir ceza ile kökünüzü kazır; iftira eden mutlaka perişan olur.”⁴¹⁶

اِقْتَبَسَ - يَقْتَبِسُ - اِقْتِبَاس

...انْظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا فَضُرِبَ بَيْنَهُم بِسُورٍ لَهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ
”وَوَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ“⁴¹⁷

⁴¹¹ Mâide 5/36

⁴¹² https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴¹³ En’âm 6/21

⁴¹⁴ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴¹⁵ Tâhâ 20/61

⁴¹⁶ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴¹⁷ Hadîd 57/13

“... "Bizi bekleyin de yetişip nurunuzdan bir parça alalım." Şöyle denecek: "Geriye dönün de başka bir nur arayın!" Ve hemen aralarına kapısı da olan bir duvar çekilir; duvarın iç tarafında rahmet, kendilerine bakan dış tarafında ise azap vardır.”⁴¹⁸

اِقْتُلْ - يَفْتُلْ - اِقْتَال

وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَىٰ فَفَاتِلُوا آلِي تَبَغِي حَتَّىٰ تَفِيءَ إِلَىٰ أَمْرِ اللَّهِ فَإِنْ فَاءَتْ فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ”⁴¹⁹

“Eğer müminlerden iki grup birbiriyle kavgaya tutuşursa hemen aralarını düzeltin; ikisinden biri diğerinin hakkına tecavüz etmiş olursa -Allah’ın emrine geri dönünceye kadar- haksızlığa sapanlara karşı savaşın; dönerlerse aralarındaki anlaşmazlığı adaletle çözüme bağlayın ve herkese hakkını verin. Allah hakkı yerine getirenleri sever.”⁴²⁰

وَدَخَلَ الْمَدِينَةَ عَلَىٰ حِينِ غَفْلَةٍ مِنْ أَهْلِهَا فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ هَذَا مِنْ شِيعَةِ وَهَذَا مِنْ عَدُوِّهِ فَاسْتَعَاذَهُ الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ فَوَكَرَهُ مُوسَىٰ فَقَضَىٰ عَلَيْهِ قَالَ هَذَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ عَدُوٌّ مُضِلٌّ مُبِينٌ”⁴²¹

“Mûsâ, ahalisinin farkedemeyeceği bir vakitte şehre girdi. Orada, biri kendi halkından, diğeri düşman taraftan olan iki adamın birbirleriyle kavga ettiğini gördü. Kendi halkından olan kişi, düşman taraftan olana karşı ondan yardım istedi. Bunun üzerine Mûsâ ötekine bir yumruk vurup ölümüne sebep oldu; sonra şöyle dedi: "Bu şeytanın işidir; o gerçekten ayartıcı ve apaçık bir düşman!"⁴²²

اِقْتَحَمَ - يَقْتَحِمُ - اِقْتِحَام

⁴¹⁸ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴¹⁹ Hucurât 49/9

⁴²⁰ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴²¹ Kasas 28/15

⁴²² https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

423 “فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ”

“Fakat o, sarp yolu göze alamadı.”⁴²⁴

اِقْتَدَرَ - يَفْتَدِرُ - اِقْتِدَار

425 “فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِكٍ مُّقْتَدِرٍ”

“Doğruluğun hâkim olduğu bir ortamda, gücüne sınır olmayan bir hükümdarın huzurundadırlar.”⁴²⁶

اِقْتَدَى - يَفْتَدِي - اِقْتِدَاء

وَكَذَلِكَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَارِهِمْ مُّقْتَدُونَ”⁴²⁷

“Aynı şekilde senden önce de hiçbir topluluğa bir uyarıcı göndermedik ki, topluluğun zevku sefâyâya dalmış kesimi şöyle demiş olmasınlar: “Biz atalarımızı bir inanç üzerinde bulduk ve biz onların izlerinden gitmekteyiz.”⁴²⁸

(قدو قدی kök) اِقْتَرَبَ - يَفْتَرِبُ - اِقْتِرَاب

429 “اِقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ”

“İnsanların hesaba çekilecekleri gün iyice yaklaştı; halbuki onlar gaflet içinde haktan yüz çevirmektedirler.”⁴³⁰

⁴²³ Beled 90/11

⁴²⁴ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴²⁵ Kamer 54/55

⁴²⁶ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴²⁷ Zuhurf 43/23

⁴²⁸ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴²⁹ Enbiyâ 21/1

⁴³⁰ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

اِفْتَرَفَ - يَفْتَرِفُ - اِفْتِرَاف

قُلْ اِنْ كَانَ اَبَاؤُكُمْ وَاَبْنَاؤُكُمْ وَاِخْوَانُكُمْ وَاَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَاَمْوَالٌ اِفْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِينُ تَرْضَوْنَهَا احَبَّ اِلَيْكُمْ مِنَ اللّٰهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتّٰى يَأْتِيَ اللّٰهُ بِاَمْرِهِ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ⁴³¹

“De ki: Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, hısım-akrabanız, kazandığınız mallar, durgunluğa uğramasından endişe ettiğiniz ticaretiniz ve hoşlandığınız meskenler size Allah’tan, peygamberinden ve O’nun yolunda cihaddan daha sevimli ise, artık Allah buyruğunu (kıyameti) gerçekleştirenceye kadar bekleyin. Allah günaha saplanmış kimseleri hidayete erdirmez.”⁴³²

⁴³³“وَدَرُّوْا ظَاهِرَ الْاِثْمِ وَبَاطِنَهٗ اِنَّ الَّذِيْنَ يَكْسِبُوْنَ الْاِثْمَ سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوْا يَفْتَرِفُوْنَ”

“Günahın açığını da gizlisini de bırakın! Çünkü günah işleyenler, yaptıklarının cezasını mutlaka görecektir.”⁴³⁴

اِفْتَرَنَ - يَفْتَرِنُ - اِفْتِرَان

⁴³⁵“فَلَوْلَا اَلْقِيْ عَلَيْهِ اَسْوَرَةٌ مِّنْ ذَهَبٍ اَوْ جَاءَ مَعَهُ الْمَلٰٓئِكَةُ مُقْتَرِنٰٓيْنِ”

“ (O bir peygamber ise) kendisine altın bilezikler indirilse yahut dizi dizi melekler onunla birlikte gelseler ya!”⁴³⁶

اِفْتَسَمَ - يَفْتَسِمُ - اِفْتِسَام

⁴³¹ Tevbe 9/24

⁴³² https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴³³ En’âm 6/120

⁴³⁴ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴³⁵ Zuhurf 43/53

⁴³⁶ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

437 “كَمَا أَنْزَلْنَا عَلَى الْمُقْتَسِمِينَ”

438 “Nitekim biz, bölüp parçalayanları cezalandırdık.”

اِفْتَصَدَ - يَفْتَصِدُ - اِفْتِصَاد

439 “ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ إِذْنِ اللَّهِ”
ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ

“Sonra biz kullarımızdan seçtiklerimizi o kitaba mirasçı kıldık. Onlardan kimi kendine kötülük eder, kimi orta bir durumdadır, kimi de Allah’ın izniyle hayır işlerinde yarışır; işte büyük fazilet budur.”440

اِكْتَسَبَ - يَكْتَسِبُ - اِكْتِسَاب

441 “وَقَالُوا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ اكْتَتَبَهَا فَهِيَ تُمْلَى عَلَيْهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا”

“Yine dediler ki: "Bunlar, onun başkalarına yazdırdığı, sabah akşam kendisine okunan eskilerin masallarındır!"”442

اِكْتَسَبَ - يَكْتَسِبُ - اِكْتِسَاب

443 “وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بَغْيٍ مَا اكْتَسَبُوا فَقَدْ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا”

“Hak etmedikleri halde mümin erkek ve mümin kadınları incitenler apaçık bir bühthan ve günah yüklenmiş olmaktadırlar.”444

437 Hicr 15/90

438 https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

439 Fâtır 35/32

440 https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

441 Furkân 25/5

442 https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

443 Ahzâb 33/58

444 https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

اِكْتَالٌ - يَكْتَالُ - اِكْتِيَالٌ

⁴⁴⁵”الَّذِينَ إِذَا اِكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ“

“Onlar, insanlardan ölçerek bir şey aldıklarında tam ölçerler.”⁴⁴⁶

⁴⁴⁷”فَلَمَّا رَجَعُوا إِلَىٰ آبِيهِمْ قَالُوا يَا أَبَانَا مُنِعَ مِنَّا الْكَيْلُ فَأَرْسِلْ مَعَنَا آخَانًا نَّكَتِلْ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ“

“Babalarına döndüklerinde, "Ey babamız! Artık bize erzak verilmeyecek (çünkü kardeşimizi istiyorlar). Kardeşimizi bizimle beraber gönder de erzak alalım. Biz onu mutlaka koruyacağız" dediler.”⁴⁴⁸

اِلْتَحَدَ - يَلْتَحِدُ - اِلْتِحَادٌ

⁴⁴⁹”وَاتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ كِتَابِ رَبِّكَ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَلَنْ تَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحِدًا“

“Rabbinin kitabından sana vahyedileni oku! Onun kelimelerini değiştirecek hiç kimse yoktur. Ondan başka bir sığınak da bulamazsın.”⁴⁵⁰

اِلْتَفَتَ - يَلْتَفِتُ - اِلْتِفَاتٌ

⁴⁵¹”فَاسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِنَ اللَّيْلِ وَاتَّبِعْ أَدْبَارَهُمْ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنْكُمْ أَحَدٌ وَامْضُوا حَيْثُ تُؤْمَرُونَ“

“Hemen gecenin bir vaktinde ailenin hızla yola koyulmasını sağla! Sen de arkalarından git! Hiçbiriniz arkasına dönüp bakmasın! Size emredilen yere doğru gidin!”⁴⁵²

⁴⁴⁵ Mutaffifin 83/2

⁴⁴⁶ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴⁴⁷ Yûsuf 12/63

⁴⁴⁸ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴⁴⁹ Kehf 18/27

⁴⁵⁰ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴⁵¹ Hicr 15/65

⁴⁵² https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

الْتَفَّ - يَلْتَفُّ - الْتَفَاف

⁴⁵³”وَالْتَفَّتِ السَّاقُ بِالسَّاقِ“

“Ve bacaklar birbirine dolaştığında;”⁴⁵⁴

الْتَقَطَ - يَلْتَقِطُ - الْتِقَاط

⁴⁵⁵”فَالْتَقَطَهُ آلُ فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًا إِنَّ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا كَانُوا خَاطِئِينَ“

“Böyle de oldu. Firavun ailesi onu bulup aldı. Ama sonunda o kendileri için bir düşman ve tasa sebebi olacaktı. Şüphesiz Firavun, Hâmân ve askerleri yanlış yoldalardı.”⁴⁵⁶

⁴⁵⁷”قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ لَا تَقْتُلُوا يُوسُفَ وَالْقَوْهُ فِي غِيَابَتِ الْجُبِّ يَلْتَقِطُهُ بَعْضُ السَّيَّارَةِ إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ“

“Onlardan biri, "Yûsuf'u öldürmeyin, eğer mutlaka yapacaksınız, onu (kör) kuyunun dibine bırakın. Nasıl olsa gelip geçen kervanlardan biri onu bulup alır" dedi.”⁴⁵⁸

الْتَقَمَ - يَلْتَقِمُ - الْتِقَام

⁴⁵⁹”فَالْتَقَمَهُ الْحَوْتُ وَهُوَ مُلِيمٌ“

“Kendisini balık (balina) ağzına aldı. Doğrusu o (bundan önce) kınanacak bir iş yapmıştı.”⁴⁶⁰

⁴⁵³ Kiyâmet 75/29

⁴⁵⁴ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴⁵⁵ Kasas 28/8

⁴⁵⁶ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴⁵⁷ Yûsuf 12/10

⁴⁵⁸ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴⁵⁹ Sâffât 37/142

⁴⁶⁰ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

التَّقَى - يَلْتَقِي - التِّقَاءُ

⁴⁶¹”وَمَا أَصَابَكُمْ يَوْمَ التَّقَى الْجَمْعَانِ فَبِإِذْنِ اللَّهِ وَلِيَعْلَمَ الْمُؤْمِنِينَ“

“İki ordunun karşılaştığı günde başınıza gelenler, Allah’ın izniyle ve müminleri (herkesin) bilmesi içindi.”⁴⁶²

⁴⁶³”مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ“

“O, birbirine kavuşmak üzere iki denizi salıverdi.”⁴⁶⁴

الْتَمَسَ - يَلْتَمِسُ - التَّمَسُّ

⁴⁶⁵”يَوْمَ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ لِلَّذِينَ آمَنُوا انظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا فَضُرِبَ“

“O gün münafık erkekler ve münafık kadınlar iman edenlere şöyle diyecekler: "Bizi bekleyin de yetişip nurunuzdan bir parça alalım." Şöyle denecek: "Geriye dönün de başka bir nur arayın!" Ve hemen aralarına kapısı da olan bir duvar çekilir; duvarın iç tarafında rahmet, kendilerine bakan dış tarafında ise azap vardır.”⁴⁶⁶

امْتَحَنَ - يَمْتَحِنُ - امْتِحَان

⁴⁶⁷”إِنَّ الَّذِينَ يَعُضُّونَ أَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ أُولَئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ فَلَتَوَى لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَاجِرٌ عَظِيمٌ“

⁴⁶¹ Âl-i İmrân 3/166

⁴⁶² https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴⁶³ Rahmân 55/19

⁴⁶⁴ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴⁶⁵ Hadîd 57/13

⁴⁶⁶ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴⁶⁷ Hucurât 49/3

“Allah resulünün yanında seslerini kısanlar var ya, işte onlar, Allah’ın gönüllerini takvâ yönünden denemeye tâbi tuttuğu kimselerdir. Onlar için büyük bağışlanma ve büyük bir ödül vardır.”⁴⁶⁸

(مري) اِمْتَرَى - يَمْتَرِي - اِمْتَرَاء

⁴⁶⁹“هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ ثُمَّ قَضَىٰ أَجَلًا وَأَجَلٌ مُّسَمًّى عِنْدَهُ ثُمَّ أَنْتُمْ تَمْتَرُونَ”

“Sizi (özel) bir çamurdan yaratan, sonra ölüm zamanını takdir eden ancak O’dur. O’nun katında bir ecel daha vardır. Siz hâlâ şüphe ediyorsunuz.”⁴⁷⁰

اِمْتَلَأَ - يَمْتَلِئُ - اِمْتِلَاء

⁴⁷¹“يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَأَتْ وَتَقُولُ هَلْ مِنْ مَّزِيدٍ”

⁴⁷²“O gün cehenneme "Doldun mu?" diyeceğiz; cevap verecek: "Daha yok mu?"”

اِمْتَارَ - يَمْتَارُ - اِمْتِيَار

⁴⁷³“وَامْتَارُوا الْيَوْمَ أَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ”

⁴⁷⁴“Ve "Ey günahkârlar! Siz bugün şöyle ayrılın!" (denir).”

اِنْتَبَذَ - يَنْتَبِذُ - اِنْتِيَاذ

⁴⁷⁵“وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مَرْيَمَ إِذِ انْتَبَذَتْ مِنْ أَهْلِهَا مَكَانًا شَرْقِيًّا”

⁴⁶⁸ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴⁶⁹ En’âm 6/2

⁴⁷⁰ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴⁷¹ Kâf 50/30

⁴⁷² https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴⁷³ Yâsîn 36/59

⁴⁷⁴ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

“Kitapta Meryem’i de okuyup an. Hani o, evinden ayrılarak doğu tarafında bir yere çekilmişti.”⁴⁷⁶

إِنْتَشَرَ - يَنْتَشِرُ - إِنْشَارٌ

“⁴⁷⁷وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انْتَشَرَتْ”

“Yıldızlar dağılıp saçıldığında”⁴⁷⁸

إِنْتَشَرَ - يَنْتَشِرُ - إِنْشَارٌ

“⁴⁷⁹وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ”

“O’nun kanıtlarından biri, sizi topraktan yaratmış olmasıdır. Sonra bir de baktınız ki, çoğalarak yeryüzüne dağılmış beşer topluluğusunuz.”⁴⁸⁰

إِنْتَصَرَ - يَنْتَصِرُ - إِنْتِصَارٌ

إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا وَانْتَصَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا ظَلَمُوا وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ”⁴⁸¹

“Ancak iman edip dünya ve âhiret için yararlı işler yapanlar, Allah’ı çokça ananlar ve haksızlığa uğratıldıktan sonra kendilerini savunanlar başkadır. Haksızlık edenler, neye nasıl dönüşeceklerini (başlarına nelerin geleceğini) yakında görecekler.”⁴⁸²

⁴⁷⁵ Meryem 19/16

⁴⁷⁶ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴⁷⁷ İnfitâr 82/2

⁴⁷⁸ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴⁷⁹ Rûm 30/20

⁴⁸⁰ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴⁸¹ Şuarâ 26/227

⁴⁸² https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴⁸³”يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شُوَاظٌ مِّن نَّارٍ وَنُحَاسٌ فَلَا تَنْتَصِرَانِ“

“Üzerinize yalnız bir ateş alevi ve erimiş bakır gönderilir de kurtulmak için birbirinizle yardımlaşamazsınız.”⁴⁸⁴

إِنْتَظِرْ - يَنْتَظِرُ - إِنْتَظَارٌ

⁴⁸⁵”فَهَلْ يَنْتَظِرُونَ إِلَّا مِثْلَ أَيَّامِ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِهِمْ قُلْ فَانْتَظِرُوا إِلَيَّ مَعَكُمْ مِنَ الْمُنتَظِرِينَ“

“Aslında onlar kendilerinden önce gelip geçenlerin günlerinin benzerini beklemekteler. De ki: "Bekleyin bakalım, ben de sizinle beraber bekliyorum!"”⁴⁸⁶

إِنْتَقَمَ - يَنْتَقِمُ - إِنْتِقَامٌ

⁴⁸⁷”فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَنْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ“

“Onlara hak ettikleri cezayı verdik; gerçeği yalan sayanların sonlarının nasıl olduğuna bir bak!”⁴⁸⁸

⁴⁸⁹”وَمَنْ عَادَ فَيَنْتَقِمُ اللَّهُ مِنْهُ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ“

“Fakat kim bunu yeniden işlerse Allah onun cezasını verir. Allah suçlunun hakkından gelen mutlak güç sahibidir.”⁴⁹⁰

إِنْتَهَى - يَنْتَهِي - إِنْتِهَاءٌ

⁴⁸³ Rahmân 55/35

⁴⁸⁴ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴⁸⁵ Yûnus 10/102

⁴⁸⁶ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴⁸⁷ Zuhurf 43/25

⁴⁸⁸ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴⁸⁹ Mâide 5/95

⁴⁹⁰ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

491 “فَإِنْ أَنْتَهُوَ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ”

“Eğer onlar vazgeçerlerse, artık Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir.”⁴⁹²

493 “قَالَ أَرَأَيْتَ أَنْتَ عَنْ إِلَهِتِي يَا إِبْرَاهِيمُ لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ لَأَرْجُمَنَّكَ وَاهْجُرْنِي مَلِيًّا”

“(Babası:) ”Ey İbrâhim! Sen benim tanrılarımdan yüz mü çeviriyorsun? Eğer vazgeçmezsen, andolsun seni taşlatırım; şimdi uzun bir süre gözüme görünme!” dedi.”⁴⁹⁴

إِهْتَدَى - يَهْتَدِي - إِهْتِدَاء

495 “وَالَّذِينَ لَعَنَّا لَهُمْ نَارُ تَابَ وَأَمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى”

“Şu da bilinmeli ki, ben tövbe edip yürekten inanan ve iyi işler yapan, sonra da doğru yolda sebat eden kimselere karşı çok bağışlayıcıyım.”⁴⁹⁶

497 “وَإِذْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ”

“Doğru yolu bulasınız diye Mûsâ’ya kitabı ve hak ile bâtılı ayıran hükümleri verdik.”⁴⁹⁸

إِهْتَزَّ - يَهْتَزُّ - إِهْتِزَاز

“وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْتَ تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمُحْيِي الْمَوْتِ إِنَّهُ”
499 “عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ”

⁴⁹¹ Bakara 2/192

⁴⁹² https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴⁹³ Meryem 19/46

⁴⁹⁴ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴⁹⁵ Tâhâ 20/82

⁴⁹⁶ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁴⁹⁷ Bakara 2/53

⁴⁹⁸ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

“O’nun işaretlerinden biri de şudur: Sen arzı (ölmüş gibi) kupkuru görürsün; ama üzerine yağmur indirdiğimizde toprak canlanıp kabarır. Ona can veren, elbette ölümlere de can verir. O her şeye kâdirdir.”⁵⁰⁰

”وَأَنْ أَلْقِ عَصَاكَ فَلَمَّا رَآهَا تُهْتَزُّ كَانَتْهَا حَافٌّ وَلَّى مُدْبِرًا وَمَ يَعْقُبُ يَا مُوسَى أَقْبِلْ وَلَا تَخَفْ إِنَّكَ مِنَ الْآمِنِينَ”⁵⁰¹

“Asânı yere bırak!” Mûsâ asâyı yılan gibi kıvrılır görünce, dönüp arkasına bakmadan kaçtı. “Ey Mûsâ! Beri gel, korkma, çünkü sen güvendesin.”⁵⁰²

(وسق kökü) - اِتَّسَقَ - يَتَّسِقُ - اِتَّسَقَ

”وَالْقَمَرِ إِذَا اتَّسَقَ”⁵⁰³

“Ve dolunay şeklini aldığı zaman aya ki,”⁵⁰⁴

اِتَّقَى - يَتَّقِي - اِتَّقَاءَ

”بَلَى مَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ وَاتَّقَى فَإِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ”⁵⁰⁵

“Hayır, öyle değil! Her kim ahbine vefa gösterir ve günah işlemekten sakınırsa, bilsin ki Allah o sakınanları sever.”⁵⁰⁶

اِتَّكَأَ - يَتَّكِي - اِتَّكَاءَ

⁴⁹⁹ Fussilet 41/39

⁵⁰⁰ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁵⁰¹ Kasas 28/31

⁵⁰² https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁵⁰³

⁵⁰⁴ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

⁵⁰⁵ Âl-i İmrân 3/76

⁵⁰⁶ https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

SONUÇ

İslamiyetin zuhuruyla beraber vahiy dilinin Arapça olması bu dile verilen önemi artırmış ve eski zamanlardan beri bu durum süregelmiştir. Önceden de dillerini iyi kullanan Araplar, başta şairler olmak üzere Kur'an-ı Kerim'in üslubundan çok etkilenmiş ve zamanla müslüman olmuşlardır. Daha önce hiç duymadıkları ifadeler görmüşler ve o ifadeleri açıklamaya ihtiyaçları duymuşlardı. Hicri ilk iki yüzyıl içinde çeşitli sebeplerle tefsir, hadis vb. gibi alanlarda kitaplar telif edilmeye başlandı. Ayrıca Arapçanın ve Kur'an'ın daha iyi anlaşılması ve korunması için sarf ve nahiv kitapları da yazılmaya başlandı. Arapçanın hem korunması ve bozulmaması hem de yeni öğrenen kişiler için kolaylık olması açısından eserlerin özellikle dilbilgisi kitaplarının önemi büyüktür.

Bu çalışmamızda ifti'âl bâbının farklı manalarından bahsettik. Sülâsî kökün ifti'âl bâbında çekimlendiğinde bilinenden daha fazla olan telaffuz farklılıklarını işledik. Müstakil bir kitab adı olarak gelmese bile alt başlıklarda geniş bir şekilde işlendiğini, ifti'âl bâbının türemesinde âlimler arasında da ihtilafların olduğunu gördük. Ayrıca bu babın özellikle Kur'an-ı Kerim'de çok fazla kullanıldığını ve deyim, atasözlerde de geçtiğini örneklendirdik. İfti'âl bâbına nakledilen bir fiil ile onun sülâsîsi aynı anlamda olabilir ya da başka mezid bir fiildeki anlamı aynı olabilir. Bunları da örneklerle dile getirdik.

İşte bu noktaları bilme durumunda Arap dilini tahsil eden kişiler daha doğru Arapça tercüme edebilecektir. Kur'an-ı Kerim'i anlama hususunda daha az hata yapacaktır. Zaten Arapça dünyada bulunan yaklaşık iki milyar müslümanın kutsal kitabı olan Kur'an-ı Kerim'in dilidir ve önemi buradan gelmektedir. Arapça İslami ilimlerin kaynak dilidir ve bu sebeplerden dolayı bâblara gerektiği kadar önem vermek gerekmektedir. Bu yüzden her kişinin ilgilenmesi gereken bir alandır.

Bu çalışmamızda ifti'âl bâbına ve önemine nacizane dikkat çekmeye çalıştık.

KAYNAKÇA

Abdu'l-Kâdir el-Halef. *Arapça Deyimler Sözlüğü Türkçe Karşılıklarıyla Birlikte-El-mütelazimatü'l-lafziyyetü's-şaiatü li'n-natigine bi gayri'l-Arabiyye. Neşre Hazırlayan: Osman Doğan, İsar yayınları, 1. Bas., İstanbul, 2017.*

Akdağ, Hasan. *Arap Dilinde Fiiller.* Tekin Kitabevi, Konya.

-Arap Dilinde Deyimler ve Atasözleri. Tekin Kitapevi, Konya.

Ahmed, Nevzat Hasan. *el-Menhecü'l-vasfî fî kitabı Sibeveyh.* Bingazi: Camiatu Karyunus, 1996, 1. Baskı.

Arslan, Kıyasettin. *Nahiv Kaidelerinin Tespitinde Kullanılan Kaynaklar.* Turkish Academic Research Review, Aralık, 2016, c. 1, S. 1.

Ateş, Ahmet ve Yazıcı, Tahsin ve Çetin, Nihad M.. *Arapça Dilbilgisi.* İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları: No. 1064, Şarkiyat Enstitüsü Yayınları, 1964, c. 1.

Aydın, İsmail. *Kur'an'ın Filolojik Yorumu Tarihsel Gelişim ve Sorunlar.* Tibyan Yayıncılık Basım Yayım ve Matbaacılık, İzmir, 2012.

Birişık, Abdülhamit. “Kur'an”. TDV İslâm Ansiklopedisi, İstanbul, 2002, c. 26.

Bolelli, Nusrettin. “Arap Dilini Anlama Ekseninde Mechûl Fiillerin Yeri ve Değerlendirilmesi”. *İ.Ü. Şarkiyat Mecmuası*, (2013-1) 32-75, S. 22.

Bulut, Ahmet. *Arap Dili Araştırmaları I Sesler Lugavî İlk Sîga Meselesi Terkîbî İştikâkın Sınırı.* Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2000.

Corcî Zeydan. *el-Felsefetü'l-lugaviyye ve'l-Elfâzi'l-arabiyye*. Muracaat ve Talik: Murad Kamil, Daru'l-Hilal, 1969.

Çakan, İsmail Lütü. *Hadislerle Gerçekler İslam Öncelikli Bir Hayat İçin*. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 2008, 2. Bas..

Çöğenli, M. Sadi. *Kur'an'da Geçen Fiillerin Morfoloji (Sarf) Yönünden Bir İncelenmesi*. Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 11, Erzurum, 1988.

- *Kur'ân ve Hadîs Kaynaklı Arapça Dilbilgisi Sarf*. Bakanlar Medya, İstanbul, 2008.

Çörtü, Mustafa Meral. *Arapça Dilbilgisi-Sarf*. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 2006.

-*Arapça Dilbilgisi Sarf Nahiv Edatlar*. Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Vakfı Yayınları No: 171, İstanbul, 1999.

Demir, İsmail. Sarf Bilgisi ve Ömer b. Alî b. İbrâhîm b. Halil el-İspiri'nin “*er-Risâle fî Temeyyuzi'l-Ebvâb*” Adlı Eserinin Edisyon Kritiği. Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2014/2.

Demirci, Muhsin. *Kur'ân'ın Ana Konuları*. M.Ü. İlâhiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 6. Bas..

Demirayak, Kenan. *Arap-İslam Edebiyatı Literatür Bilgisi*. Cantaş Yayınları, İstanbul, 2016, 2. Bas.

Durmuş, Zülfikar. *Kur'an'a Göre Kur'an*. Rağbet Yayınları, İstanbul, 2012, 2. Bas..

Ebu Abdillâh el-Huseyn b. Ahmed b. Himdan. *el-Kıraatu's-şazzetu libni Haleveyh.* Thk: Muhammed İd eş-Şa'bani, Daru's-sahabe li't-turas, Tanta, h. 1428/ m. 2008.

el-Ferrâ, Ebî Zekerîyya Yahyâ b. Ziyâd. *Meâni'l-Kur'ân.* Alemu'l-Kutub, Beyrut, 1980, 2. Bas.

el-Hacc İbrahim. *Sarf Tercümesi.* Derseadet: Mahmut Bey matbaası, 1304.

el-Halil b. el-Ahmed el-Ferâhîdî el-Ezherî. *Kitabu'l-huruf ve'l-edevat.* Tahkik: Hadi Hasan Hammud, el-matbaatü's-şarkıyye, m. 2007- h. 1428.

el-Hamlavi, eş-Şeyh Ahmed. *Şezel arf fi fenni's-sarf.* Thk.: Mustafa Ahmed Abdu'l-alim, Mektebetü'l-mearif li'n-neşr ve't-tevzi', Riyad, 1. Bas., h. 1422/ m. 2001.

en-Nesefî, Ebü'l-Berekât Hâfızüddîn Abdullah b. Ahmed b. Mahmûd. *Nesefi Tefsiri*, c. 1., İstanbul, 2003.

- *Nesefi Tefsiri*, Mütercim: Şerafettin Şenaslan, Ravza Yayınları, İstanbul, 2007, c. 6, 1. Bas..

Furat, Ahmet Subhi. *Arap Edebiyatı Tarihi (Başlangıçtan 16. Asra Kadar).* Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 1996.

Gündüzalp, Yakup ve Şensizoğlu, Nevzat. *Arapça Dilbilgisi Sarf- Nahiv.* Tecdid Yayınları, No: 1, 2. Bas., İstanbul, 2008

Günday, Hüseyin ve Şahin, Şener. *Arapça dilbilgisi-sarf bilgisi.* Alfa, 2015.

Güngüzöz, Soner. *Arapçada Kelime Türetimi Kavramlar Kuramlar Kurumlar*. Din ve Bilim Kitapları, Samsun, 2005.

-Sîvebeyh'te Kelime Yapısı. Doktora Tezi, Samsun, 2012.

Haktan, İlhami. *Kural-Kaide-Örnekleriyle Arapça Dilbilgisi (Sarf ve Nahiv)*. Zafer Matbaası, İstanbul, 2012.

https://webdosya.diyaret.gov.tr/kuran/kuranikerim/download/Diyaret_Kurani_Kerim_3.0.exe

<https://blogs.transparent.com/arabic/assimilation-in-arabic/>

İbn Hişam el-Ensari el-Mısri. *şerhu şuzuru'z-zeheb fî marifeti kelami'l-arab*. Tahkik: Muhammed Muhyid'd-din Abdu'l-hamid, el-mektebetü'l-asriyyetü, Beyrut Sayda, h. 1429- m 2008.

İbn Manzûr. *lisanu'l-Arab*. Daru ihyai't-turasi'l-arabi, Beyrut-Lübnan, 2. Baskı, m. 1997-h. 1418.

Kurt, Mustafa. *Arap Dilinde Cer Harfleri*. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999.

Kaya, Mustafa. *Arap Dili Fonetigi/ Ses- Anlam İlgisi*. Eser Matbaası, Erzurum, 2011.

Kılıç, Hulusi. *Arapça Dilbilgisi: Sarf*. Rağbet Yayınları, İstanbul, 2005.

-“Sarf”. TDV İslâm Ansiklopedisi, İstanbul, 2009, c. 36.

Mehmed Zihni. *el-Müntehab ve'l-muktadab fî kavaidi's-sarf ve'n-nahv.* Marifet Yayınları, 1981.

Meral, Ahmed. *Tasrifu'l-Efâl ve'l-Esmai'l-arabiyye.* Yasin Yayınevi, İstanbul, 2013.

Muhammed Fuad Abdu'l-Baki. *el-Mucemü'l-müfehres li elfâzi'l-Kur'âni'l-Kerîm.* Daru'l-Hadis, Kahire, m. 2007/ h. 1428.

Radi el-Esterâbâdî, Necmü'l-eimme Radiyyüddîn Muhammed b. el-Hasen. *Şeyh Radi ale's-şafiye.* Derseadet: Şirket-i Sahafiyye-i Osmaniye 87. Matbaası, [İbn Hacıb'in Şafiye adlı eserinin şerhi], 1308.

Sancak, Yusuf. *Arap Dili Temelinde Söz Anlam İlişkisi.* Aktif Yayınevi, İstanbul, 2008.

Sarı, Mehmet Ali. "İbdal". TDV İslâm Ansiklopedisi, İstanbul, 1999, c. 19.

- "İdgam", TDV İslâm Ansiklopedisi, İstanbul, 2000, c. 21.

Sibeveyhi, Ebû Bişr Amr b. Osman b. Kanber el-Harisi. *Kitabu Sibeveyh.* Matbaatü'l-Kübra'l-Emiriyye, 1316. 1 c'de 1-2., c. 2.

- *el-Kitâb.* Thk: Abdusselam Muhammed Harun, Mektebetü'l-hancı, Kahire, 1982, c. 4.

_____. *Divanu's-Şafi ve hikmetuhu ve kelimatu's-saire.* Cem'-Zabd ve Şerh Eden: Yusuf Ali Bedîvî, Mektebetu Daru'l-Fecr, Dimeşk, m. 2000- h. 1421, 1. Bas..

_____. *Mecmuatu's-Sarf: Emsile, Bina, Maksud, İzzi*. Yasin Yayınevi, İstanbul, 2008.

Uralgiray, Yusuf. *İlk ve İleri Dilbilgisi: Modern Metodlu, Uygulamalı, Tahlilli ve Araştırmalı Arabça*. Tebliğ Yayınları, Riyad, c. 1, 1406 H/1986.

Yasdıman, Necla. *Adım Adım Kur'an Dili*. Kanyılmaz Matbaası, İzmir, 2003.

Yaşar, Ahmet. *Arapça'nın Temel Kuralları*. Anadolu Matbaacılık, 1996.

Yavuz, Mehmet. *Arap Gramerine Dair Eser Yazan Osmanlı-Türk Âlimleri (XVI-XX. Asırlar)*. İstanbul, 2008.

Yazıcı, Numan. *Arapça-Türkçe/ Türkçe-Arapça Atasözleri ve Deyimler*. Rağbet Yayınları, İstanbul, 2003.

Yetik Şahin. *Arap Dilinde Kur'an-ı Kerim Bağlamında İf'âl ve Tef'il Bâbları* (Yüksek Lisans Tezi). Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum, 2014.